

De rol van ouders en docenten bij SEL-programma's: een systematische review

Tanja Groenwold

S6162126

Master Orthopedagogiek, faculteit der Gedrags- en Maatschappijwetenschappen

Rijksuniversiteit Groningen

PAMA5166 – Master thesis Orthopedagogiek

Herziene versie

Thesis begeleider: Dr. A.M.N. Huyghen

Tweede beoordelaar: PhD. L. Baams

4 juli 2025

Aantal woorden: 10.447

Voorwoord

Deze thesis is geschreven als onderdeel van de masteropleiding Orthopedagogiek aan de Rijksuniversiteit van Groningen. De systematische review is uitgevoerd in opdracht van Mentaal Gezond Groningen. Mentaal Gezond Groningen is een organisatie die ernaar streeft om de mentale gezondheid van inwoners in de provincie Groningen te versterken. Er zijn in de regio Groningen verschillende initiatieven gericht op het bevorderen en verbeteren van de mentale gezondheid en Mentaal Gezond Groningen zet zich in voor meer samenhang en samenwerking tussen deze initiatieven. Het project Mindmatters4all is een project van Mentaal Gezond Groningen dat is gericht op het verbeteren van de mentale gezondheid van jongeren tussen de 12 en 18 jaar oud. Het project richt zich op het versterken van de mentale vaardigheden van leerlingen binnen de onderwijssetting. Bestaande interventies binnen het onderwijs lijken onvoldoende geïmplementeerd in een integrale aanpak (Jörg, 2024). Voor het creëren van een integrale aanpak is het bieden van een overzicht van alle beschikbare studies over dit onderwerp essentieel. Het huidige systematisch literatuuronderzoek is een voorbereidend onderzoek voor het project Mindmatters4all. Mentaal Gezond Groningen heeft als doel om zicht te krijgen op beschikbare studies over de rol van ouders en docenten bij SEL-programma's binnen de onderwijssetting.

Deze thesis is tot stand gekomen door intensieve begeleiding en ondersteuning van meerdere personen en ik wil graag van deze gelegenheid gebruik maken om mijn dank uit te spreken. Allereerst wil ik dr. Anne-Marie Huyghen bedanken voor haar waardevolle begeleiding gedurende het onderzoek. Daarnaast wil ik projectmanager, Ymke van der Wal, werkzaam bij Mentaal Gezond Groningen hartelijk danken voor de aangename samenwerking en ondersteuning gedurende het onderzoek.

Ik kijk met voldoening terug op het proces en met enthousiasme vooruit naar de volgende stappen in mijn professionele ontwikkeling. Ik hoop dat deze thesis u interessante inzichten biedt.

Tanja Groenwold

Groningen, 4 juli

Samenvatting

Deze master thesis richt zich op het in kaart brengen van bevorderende factoren met betrekking tot de rol van ouders en docenten bij SEL-programma's. Voor het versterken van de mentale vaardigheden van jongeren worden SEL-programma's breed ingezet binnen de onderwijssetting. Tot op heden ontbreekt er een overzicht van alle beschikbare literatuur over de rol van ouders en docenten bij SEL-programma's. Hiervoor is een systematisch literatuuronderzoek uitgevoerd om een overzicht te creëren van de beschikbare studies. Door middel van een gestructureerd selectieproces zijn er 23 artikelen geïncludeerd in deze studie. Er is een thematische analyse uitgevoerd waarbij gemeenschappelijke thema's zijn geïdentificeerd. Actieve ouderbetrokkenheid blijkt een centrale en overkoepelende factor te zijn voor de effectiviteit van SEL-programma's. Een gelaagd model van bevorderende factoren, bestaande uit een fundamentele basis van de wijze van waarop communicatie wordt vormgegeven, gevolgd door inhoudelijke communicatie, blijkt essentieel voor het realiseren van actieve ouderbetrokkenheid. Bij de rol van docenten blijken houdingsaspecten essentieel in zowel de relatie met leerlingen als ten aanzien van het SEL-programma. Professionaliseringsmogelijkheden die gericht zijn op zowel inhoudelijke kennis en vaardigheden rondom SEL-programma's als op de ontwikkeling van de eigen sociaal-emotionele competenties van docenten zijn van belang. Aanbevolen wordt om communicatiemogelijkheden met ouders uit te breiden via innovatieve middelen en een benadering vanuit het gelaagd model met bevorderende factoren te hanteren. Voor docenten zijn structurele professionaliseringsmogelijkheden belangrijk, gericht op SEL-kennis en eigen sociaal-emotionele competenties. Vervolgonderzoek wordt tevens aanbevolen met betrekking tot de rol van ouders bij SEL-programma's, bij voorkeur uitgevoerd door meerdere onderzoekers.

Abstract

This master thesis focuses on contributing factors regarding the role of parents and teachers in SEL-programs. SEL-programs are applicable to strengthen the mental skills of young people in educational environments. To date, an overview of all available literature to achieve an integral approach in SEL-programs for parents and children is absent. Therefore, a systematic literature review is conducted to provide an overview of the available literature on this topic. By means of a structured selection process, 23 articles were included in this study. A thematic analysis is performed in which common themes are identified. Active parental involvement appears to be a main and covering factor for the effectiveness of SEL-programs. A layered model of contributing factors, consisting of the way communication is designed, followed by substantive communication appears to be essential for realizing active parental involvement. Regarding the role of teachers, attitudinal aspects are essential in both the relationship with students and regarding the SEL-program. Professionalization opportunities that focus on both substantive knowledge and skills around SEL-programs and on the development of teachers' own social-emotional competencies are important. It is recommended to expand communication opportunities with parents through innovative means and to use an approach from the layered model with contributing factors. For teachers, structural professionalization opportunities are important, focused on SEL knowledge and their own social-emotional competencies. Follow-up research is also recommended regarding the role of parents in SEL programs, preferably conducted by multiple researchers.

Inhoud

Inleiding	6
Definitie en impact mentale gezondheid	6
Een integrale aanpak zorg en onderwijs	7
Mentale vaardigheden als bevorderende factor	7
SEL-programma's binnen de onderwijssetting	8
De rol van ouders en docenten	9
Het huidige onderzoek	10
Doelstelling en onderzoeksvragen	10
Methode	12
Onderzoeksdesign	12
Selectiecriteria en zoektermen	12
Databanken	12
Selectieprocedure	13
Dataextractie- en synthese	16
Resultaten	19
Resultaten deelvraag 1	20
Resultaten deelvraag 2	25
Conclusie	33
Discussie	34
Beschouwing resultaten	34
Sterktes en zwaktes van het onderzoek	35
Implicaties voor praktijk en beleid	36
Aanbevelingen	37
Eindconclusie	38
Literatuurlijst	39
Bijlage A	45
Bijlage B	47

Inleiding

Eén miljard mensen van de totale wereldbevolking lijdt aan een vorm van een psychische stoornis blijkt uit onderzoek van de Wereldgezondheidsorganisatie (Fusar-Poli et al., 2021). De helft van de psychische stoornissen ontstaat op een leeftijd van 14 jaar en 75% van de stoornissen bij een leeftijd van 24 jaar. Psychische stoornissen kunnen leiden tot langdurige nadelige gevolgen en verminderde kansen voor jongeren. Dit zorgt voor kwetsbaarheid van jongeren in de huidige maatschappij. Een reactie op individueel, maatschappelijk en mondiaal niveau is van essentieel belang om de psychische stoornissen bij jongeren te verminderen en de kwetsbaarheid te verkleinen (Fusar-Poli et al., 2021).

In Nederland zijn de problemen op het gebied van de mentale gezondheid de afgelopen jaren flink toegenomen (Stevens et al., 2024). Er is in Nederland een aanzienlijke verslechtering zichtbaar bij jongeren op het gebied van mentale gezondheid en waardering in sociale relaties. Daarnaast is een toename zichtbaar in het ervaren van druk door schoolwerk of problematisch Social Media gebruik (Stevens et al., 2024). De mentale gezondheid van jongeren is sterk verbonden met het onderwijs. Jongeren kunnen beter tot ontwikkeling komen en onderwijs volgen als zij lekker in hun vel zitten. Daarnaast zijn goed onderwijs en succeservaringen van invloed op de mentale gezondheid van jongeren. Dit verband toont aan dat er een duidelijke essentie is om als school in de mentale gezondheid van jongeren te investeren ten goede van de ontwikkeling van het leervermogen (van den Essenburg et al., 2024).

Definitie en impact mentale gezondheid

Mentale gezondheid kan worden gedefinieerd als een onderdeel van de algehele gezondheid die ten grondslag ligt aan het individuele en collectieve vermogen om beslissingen te nemen, relaties aan te gaan en op eigen wijze invulling en vorm aan de wereld te geven. Dit vermogen is voor jongeren van belang met betrekking tot de ontwikkeling op persoonlijk, cognitief en sociaal-emotioneel gebied (World Health Organization, 2022). Een onderdeel hiervan is de wijze waarop men omgaat met uitdagingen in het dagelijks leven en op welke wijze een individu zich verhoudt tot zowel anderen als zichzelf (van Bon-Martens et al., 2022).

De afgelopen jaren zijn er signalen dat jongeren vastlopen in hun eigen behoeften en mogelijkheden in combinatie met de hoge prestatienormen waar zij in de maatschappij aan moeten voldoen (Kraak & Kleinjan, 2021). De druk van het schoolwerk bij jongeren stijgt al jaren en kan gepaard gaan met verminderd welzijn en meer emotionele problemen (Kraak &

Kleinjan, 2021). Deze factoren dragen gezamenlijk bij aan een afname van de mentale gezondheid van jongeren. Om in de onderwijssetting te kunnen investeren in de mentale gezondheid is een leeromgeving met aandacht voor persoonlijke ontwikkeling, veiligheid, laagdrempelige hulp en toegang tot informatie van belang (Kraak & Kleinjan, 2021).

Een integrale aanpak zorg en onderwijs

Naast de optimale leeromgeving is een integrale aanpak tussen school en onderwijs essentieel om de mentale gezondheid van jongeren te kunnen verbeteren. Uit onderzoek is gebleken dat er sprake is van een samenhang tussen schooldruk, emotionele problemen en algehele tevredenheid. Inzetten op het versterken van de mentale vaardigheden van jongeren binnen de onderwijssetting kan van belangrijke waarde zijn om de mentale gezondheid te verbeteren (Trimbos-Instituut, z.d.). Onvoldoende mentale vaardigheden kunnen leiden tot negatieve emoties met als gevolg een beperkt cognitief vermogen. Mentale vaardigheden kunnen bijdragen aan het creëren van positieve emoties en zorgen daarbij voor een creatief, integratief en associatief denkvermogen dat minder snel uitgeput raakt (Fredrickson & Branigan, 2005). Het leren omgaan met schooldruk vergroot daarnaast de capaciteit van het leervermogen van jongeren en dit kan leiden tot betere schoolprestaties, minder verzuim en een hogere intrinsieke motivatie om te leren (Seligman et al., 2009). Programma's gericht op het versterken van de mentale vaardigheden kunnen hierin ondersteunend zijn. Het is daarbij van belang dat interventies gericht op het versterken van de mentale vaardigheden moeten worden geïmplementeerd in een schoolbrede en multimodale aanpak (Goldberg et al., 2019). De bovenstaande elementen dienen in de gehele aanpak niet los van elkaar gezien te worden, maar vormen de basis om elkaar te versterken (Weare, 2017). Hierbij gaat het om integraal werken met een gedragen verantwoordelijkheid van verschillende partijen rondom de mentale gezondheid van jongeren. Dit houdt in dat docenten en ouders actief betrokken moeten worden bij het verbeteren van de mentale gezondheid van jongeren (St Leger & Young, 2009).

Mentale vaardigheden als bevorderende factor

Mentale vaardigheden kan worden gedefinieerd als het vermogen om je eigen gevoelens en gedachten in goede banen te leiden (Trimbos-Instituut, z.d.). Hierbij gaat het om het vermogen om te begrijpen hoe een positieve gezondheid verkregen en behouden kan worden, mentale gezondheidsproblemen met bijhorende behandelingen te begrijpen, het stigma rondom mentale problemen te verminderen en te weten waar iemand hulp kan vragen en krijgen (Kutcher et al., 2016).

Er zijn verschillende wijzen waarop er gewerkt kan worden aan het verbeteren van de mentale gezondheid van jongeren binnen de onderwijssetting. Preventie en promotie zijn strategieën die hierbij ingezet kunnen worden (Trimbos-Instituut, z.d.). Universele preventie is gericht op het terugdringen van risicofactoren gericht op alle jongeren in Nederland met betrekking tot mentale gezondheid, bijvoorbeeld algemene voorlichtingen. Promotie is gericht op het vergroten van de mentale gezondheid van jongeren door middel van het versterken van de mentale vaardigheden. Jongeren beschikken vaak niet over de kennis en ervaring om psychische problemen te herkennen en hier adequaat op te reageren (Jorm, 2012). Het versterken van de mentale vaardigheden kan hierin ondersteunen. Om hier gericht op in te zetten binnen de onderwijssetting vindt er een verschuiving plaats van preventie naar promotie. Er zijn programma's ontwikkeld binnen de onderwijssetting om mentale vaardigheden te versterken. Het geheel aan programma's voor het versterken van mentale vaardigheden binnen de onderwijssetting wordt Sociaal Emotioneel Leren (SEL) genoemd.

SEL-programma's binnen de onderwijssetting

SEL-programma's omvatten het geheel aan processen van het ontwikkelen van sociaal-emotionele vaardigheden. Het doel van SEL-programma's is om het versterken van mentale vaardigheden optimaal vorm te geven binnen het onderwijs en daarnaast de arbeidsmarktkansen van jongeren te verbeteren (Durlak et al., 2011). Er zijn verschillende implementatie raamwerken ontworpen voor het vormgeven van SEL-programma's binnen de onderwijssetting. Deze raamwerken ondersteunen het delen van conceptuele modellen om een gedeelde visie en aanpak tussen jongeren en hun omgeving te bevorderen (Jones et al., 2019). De basis van het programma is gebaseerd op het belang van een optimale leeromgeving, waarbij ondersteunende relaties leren uitdagend en interessant maken (CASEL, z.d.-a). Het Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL) raamwerk is een veel voorkomend en breed ingezet raamwerk binnen het onderwijs (Durlak et al., 2011). Het raamwerk is gericht op vijf competentie domeinen met betrekking tot mentale vaardigheden. Het gaat hierbij om de volgende domeinen; 1) zelfbewustzijn; 2) zelfmanagement; 3) sociaal bewustzijn; 4) verantwoorde besluitvorming; 5) relationele vaardigheden (CASEL, z.d.-c). Een effectieve implementatie van SEL-programma's kan het beste worden vorm gegeven door middel van actieve betrokkenheid van jongeren, ouders en de schoolgemeenschap, waaronder docenten (Weare & Nind, 2011).

De rol van ouders en docenten

Om SEL-programma's effectief te kunnen implementeren en mentale vaardigheden te ontwikkelen bij leerlingen is de rol van ouders en docenten van essentieel belang. Gezinnen zijn de eerste onderwijzers voor het bevorderen van sociaal-emotionele vaardigheden gedurende het hele leven van jongeren (CASEL, z.d.-b). Ouders/verzorgers zijn experts op het gebied van ontwikkeling, interesses en sterke punten van hun jongeren en dienen als belangrijke ondersteuning voor het ontwikkelen van mentale vaardigheden in de onderwijssetting. Samenwerking biedt scholen de mogelijkheid om van ouders te leren en ouders krijgen de mogelijkheid om van school te leren (CASEL, z.d.-a). Daarnaast impliceert onderzoek dat SEL-programma's effectiever zijn wanneer ze zich uitbreiden tot de thuissituatie van jongeren (Weissberg et al., 2015). De samenwerking tussen school en ouders is niet altijd gemakkelijk vorm te geven en het schoolklimaat kan van grote invloed zijn op de bereidheid van ouders om samen te werken. Het is van belang dat ouders zich gewaardeerd voelen en ze vanuit een vertrouwensrelatie kunnen leren om schoolbrede SEL-praktijken thuis te kunnen ondersteunen en uit te bouwen (CASEL, z.d.-a). Het overeenkomen van normen, waarden en culturele representaties tussen school en ouders kunnen hieraan bijdragen. Dit benadrukt het belang van een cultuur responsieve en gastvrije schoolomgeving, waarbij ouders worden betrokken bij het ontwikkelen van mentale vaardigheden van leerlingen (CASEL, z.d.-a). Tenslotte is communicatie het belangrijkste aspect tussen school en ouders. Ouders die goed geïnformeerd worden kunnen de ondersteuning thuis beter afstemmen op de ontwikkeling binnen het onderwijs (Domina, 2005). Deze samenwerking is van belang om de betrokkenheid van ouders te vergroten.

Naast het belang van een goede samenwerking met ouders speelt de docent een belangrijke rol bij het ontwikkelen van mentale vaardigheden. De docent kan in tegenstelling tot ouders een grotere impact hebben op het individuele- en schoolniveau (Albers & Beute, 2022). De kwaliteit van de relatie tussen docent en leerling is van belang waarbij de docent verantwoordelijk is voor het creëren van een veilige leeromgeving om nieuwe competenties te kunnen ontwikkelen (Albers & Beute, 2022). Hierbij zijn drie bevorderende componenten van belang; een ondersteunend klasklimaat, integratie van de SEL-vaardigheden in de gehele klasinstructie en expliciete instructie gericht op het ontwikkelen van mentale vaardigheden (CASEL, z.d.-a). Een ondersteunend klasklimaat omvat een omgeving waarbij leerlingen gemeenschapsvorming, erbij horen, emotionele veiligheid en leerlinggerichte ondersteuning ervaren. Daarnaast omvat expliciete instructie op het ontwikkelen van mentale vaardigheden

het bieden van consistente mogelijkheden voor het ontwikkelen van mentale vaardigheden. Dit vormt de basis voor het verbeteren van de mentale gezondheid van leerlingen (CASEL, *z.d.*). Daarnaast kan scholing van docenten de duurzaamheid en effectiviteit van SEL-programma's vergroten (Castillo et al., 2019). Deze interventies gericht op het verbeteren van de mentale gezondheid hebben mogelijk niet het gewenste effect bij onvoldoende scholing van de mensen die de interventie moeten geven (Runions & Cross, 2022).

Het huidige onderzoek

Samenvattend zijn de problemen in Nederland op het gebied van de mentale gezondheid de afgelopen jaren flink toegenomen (Stevens et al., 2024). Om de mentale gezondheid van jongeren te verbeteren wordt er ingezet op het versterken van de mentale vaardigheden. Jongeren beschikken vaak niet over de kennis en ervaring om psychische problemen te herkennen en hier adequaat op te reageren (Jorm, 2012). Het versterken van de mentale vaardigheden kan hierin ondersteunen. Er zijn specifieke Sociaal-Emotioneel Leren (SEL) – programma's ontwikkeld voor het versterken van de mentale vaardigheden van jongeren binnen de onderwijssetting. Het is daarbij van belang dat interventies gericht op het versterken van de mentale vaardigheden worden geïmplementeerd in een schoolbrede en multimodale aanpak (Goldberg et al., 2019).

Het project Mindmatters4all van Mentaal Gezond Groningen is een project dat zich richt op het verbeteren van de mentale gezondheid van jongeren tussen de 12 en 18 jaar oud. Het project richt zich daarbij op het verbeteren van de mentale vaardigheden van leerlingen binnen de onderwijssetting en daarnaast het bieden van een sensitievere omgeving vanuit ouders, scholen en docent om de ontwikkeling van leerlingen te optimaliseren. Bestaande interventies binnen het onderwijs lijken onvoldoende geïmplementeerd in een integrale aanpak (Jörg et al., 2024). Voor het creëren van een integrale aanpak is het bieden van een overzicht van alle beschikbare studies over dit onderwerp essentieel. Het huidige systematisch literatuuronderzoek is een voorbereidend onderzoek op het project Mindmatters4all en richt zich specifiek op de beschikbare studies over de rol van ouders en docenten bij SEL-programma's binnen de onderwijssetting.

Doelstelling en onderzoeksvragen

Dit onderzoek heeft als doel om een overzicht te bieden van alle beschikbare studies over de rol van ouders en docenten bij SEL-programma's. Het gaat hierbij om het inzichtelijk krijgen van de bevorderende factoren met betrekking tot de rol van ouders en docenten bij het ontwikkelen van mentale vaardigheden bij leerlingen tussen de 12 en 18 jaar.

Hoofdvraag

Wat zijn bevorderende factoren met betrekking tot de rol van ouders en docenten bij het ontwikkelen van mentale vaardigheden binnen SEL-programma's voor leerlingen tussen de 12 en 18 jaar?

Deelvragen

- Wat zijn bevorderende factoren met betrekking tot de rol van ouders bij SEL-programma's voor leerlingen tussen de 12 en 18 jaar?
- Wat zijn bevorderende factoren met betrekking tot de rol van docenten bij SEL-programma's voor leerlingen tussen de 12 en 18 jaar?

Methode

Onderzoeksdesign

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag is een kwalitatief onderzoek uitgevoerd. De focus in dit onderzoek ligt op het bieden van een overzicht van alle beschikbare studies over de rol van ouders en docenten bij SEL-programma's. Daarbij is gekozen voor een systematisch literatuuronderzoek. Deze onderzoeksmethode bestaat uit een gestructureerde en uitgebreide analyse van bestaande literatuur, waarbij de resultaten van verschillende onderzoeken gebundeld worden (Scheepers & Tobi, 2021). De methode van dit onderzoek is opgesteld met behulp van de richtlijnen van de: "Prisma 2020 statement guideline" (Page et al., 2021). Deze richtlijn is specifiek gericht op het uitvoeren van een systematische review.

Selectiecriteria en zoektermen

Om de beschikbare literatuur specifiek gericht op de rol van ouders en docenten bij SEL-programma's in kaart te brengen zijn de volgende zoektermen gebruikt: ("Secondary education" OR "High School" OR "School based" OR "Classroom intervention*" OR "School program*" OR "Implementation school") AND ("Social Emotional Learning" OR "mental well-being" OR "Social Emotional skills" OR "Social Emotional Competence" OR "Mental health*" OR "Interpersonal Competence*").

Voor het gestructureerd en op systematische wijze selecteren van artikelen zijn er een aantal selectiecriteria opgesteld (zie Tabel 1). Studies die voldoen aan de inclusiecriteria worden geïncludeerd in deze studie. Studies die niet voldoen aan de inclusiecriteria worden geëxcludeerd en dit wordt verantwoord op basis van een exclusie criterium.

Databanken

Voor deze systematische review zijn twee databases doorzocht van 2015 tot heden: ERIC (Education Resources Information Centre) en PsychInfo. De database ERIC bevat onderwijs-gerelateerde literatuur en PsychInfo is een database gericht op het vakgebied psychologie. Het combineren van deze twee databases is gekozen om eventuele onbedoelde uitsluiting van relevante literatuur te beperken.

Tabel 1*Inclusie- en Exclusiecriteria Onderzoek*

Inclusiecriteria	Exclusiecriteria
De studie richt zich op de doelgroep van leerlingen tussen de 12 en 18 jaar op het voortgezet onderwijs of middelbaar beroepsonderwijs	De studie heeft betrekking op een andere populatie dan leerlingen tussen de 12 en 18 jaar op het voortgezet onderwijs of middelbaar beroepsonderwijs
De definitie van mentale vaardigheden van de studie aansluit of overeenkomt met de theoretische achtergrond volgens; 1) Kutcher et al. (2016); Het vermogen om te begrijpen hoe een positieve gezondheid verkregen en behouden kan worden, mentale gezondheidsproblemen met bijhorende behandelingen te begrijpen, het stigma rondom mentale problemen te verminderen en te weten waar iemand hulp kan vragen en krijgen; 2) Trimbos-Instituut (z.d.); Mentale vaardigheden kan worden gedefinieerd als het vermogen om je eigen gevoelens en gedachten in goede banen te leiden 3) CASEL (z.d.-c); De competentiedomeinen: zelfbewustzijn, zelfmanagement, sociaal bewustzijn, verantwoordelijke besluitvorming, relationele vaardigheden.	De uitkomsten van de studie onvoldoende relevant of passend zijn bij de onderzoeksvraag
De rol van ouders en/of docenten een thema zijn binnen deze studie	De studie in een andere taal dan Engels of Nederlands geschreven is
Het onderzoek wetenschappelijk onderbouwd of door vakgenoten beoordeeld.	De volledige tekst van de studie niet beschikbaar is

Selectieprocedure

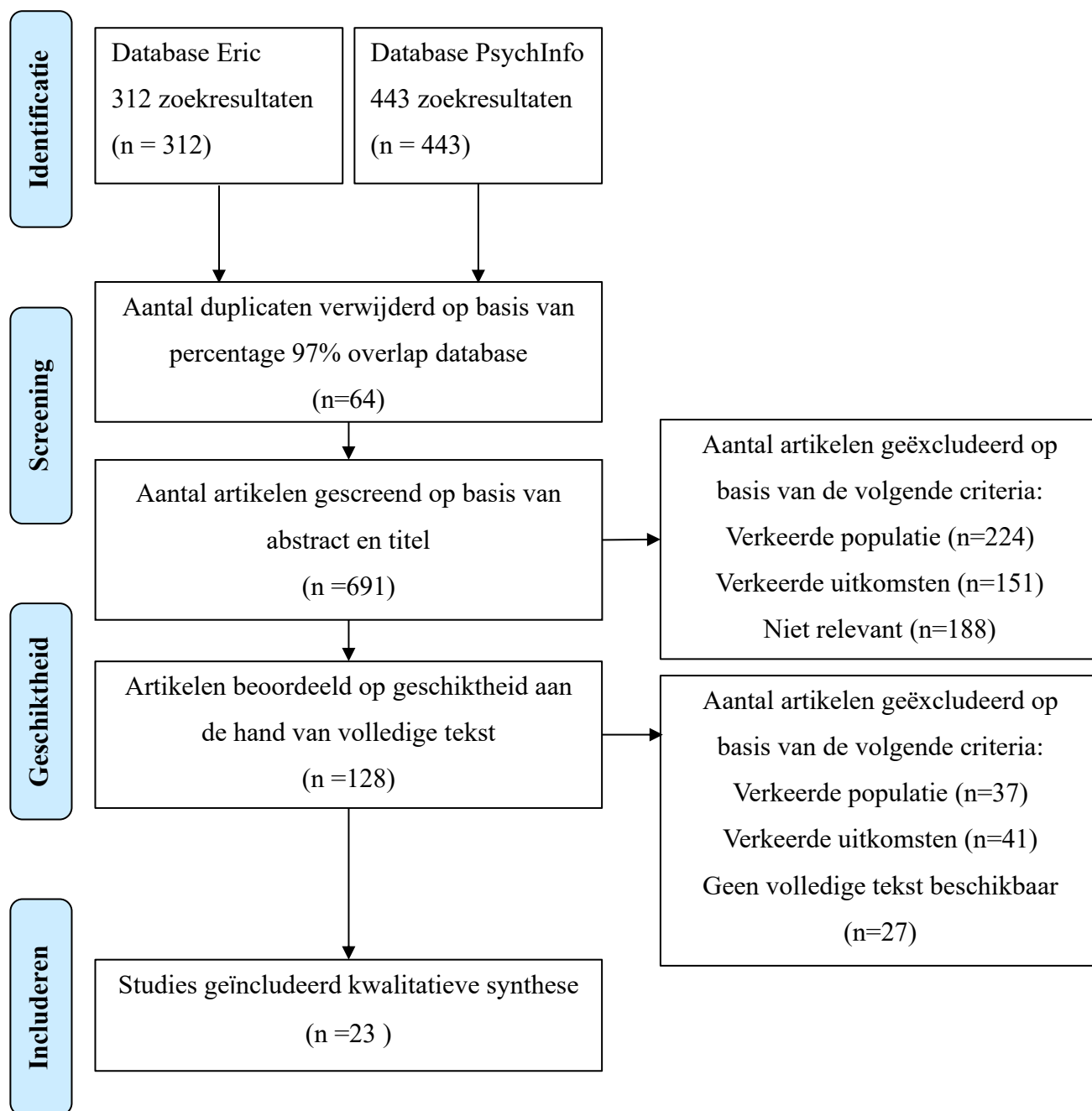
De 755 resultaten zijn geëxporteerd naar het softwareprogramma Rayyan (Ouzzani et al., 2016). Met behulp van het softwareprogramma zijn duplicaten gesignaleerd en verwijderd op basis van een 97% percentage overlap in de databases. De eerste screening is uitgevoerd op basis van titel en samenvatting. Tijdens de screening van titel en samenvatting werden in totaal 563 artikelen geëxcludeerd. De redenen voor exclusie op dit niveau zijn als volgt; 1) verkeerde populatie (bijvoorbeeld studies gericht op andere doelgroepen dan leerlingen, ouders of docenten); 2) Verkeerde uitkomsten (bijvoorbeeld studies zonder relevante uitkomsten met betrekking tot de rol van ouders of docenten; 3) Onvoldoende relevantie voor het onderwerp (bijvoorbeeld algemene onderwijsinterventies zonder specifieke focus op SEL of zonder rol van ouders of docenten). Artikelen die mogelijk voldeden aan de inclusiecriteria werden meegenomen naar de volgende fase voor beoordeling op geschiktheid op basis van de volledige tekst. Bij twijfel werd het artikel altijd meegenomen naar de volgende fase. De resterende 128 artikelen zijn in de volgende fase beoordeeld op volledige inhoud. Tijdens deze fase zijn 105 artikelen geëxcludeerd. Na de exclusiefases zijn er 23 artikelen

overgebleven die voldeden aan alle inclusiecriteria en zijn geïnccludeerd voor kwalitatieve synthese. In figuur 1 is het PRISMA-flow diagram weergegeven voor het volledige overzicht van de selectieprocedure.

Om de validiteit van dit onderzoek te waarborgen, zijn de geselecteerde studies en artikelen beoordeeld op kwaliteit aan de hand van het screeningsdocument “Quality Assessment Criteria” (Kmet et al., 2004). Bij het beoordelen van de artikelen op kwaliteit werd er een onderscheid gemaakt in het screeningsdocument op basis van kwalitatieve en kwantitatieve studies. Studies met een gecombineerd onderzoeksdesign zijn door de onderzoeker ingedeeld bij kwalitatief of kwantitatief.

Het screeningsdocument voor kwalitatieve studies beoordeelt de inhoud op de volgende punten: 1) Het doel of de onderzoeksvraag van de studie is duidelijk omschreven; 2) Het onderzoeksdesign is evident en passend; 3) De context van de studie is duidelijk omschreven; 4) Onderzoek sluit aan bij theoretisch kader; 5) Selectieprocedure is duidelijk omschreven en passend; 6) Dataverzamelingsprocedure is op systematische wijze en duidelijk omschreven; 7) Data-analyse is compleet, op systematische wijze uitgevoerd en duidelijk omschreven; 8) Verificatieprocedures zijn toegepast voor het vergroten van de betrouwbaarheid van het onderzoek; 9) De conclusie wordt ondersteund door de resultaten; 10) Reflectie met betrekking tot eigen rol in het onderzoek is duidelijk beschreven. Alle onderdelen kunnen worden gescoord met (‘ja’=2, ‘deels’=1 ‘nee’=0 of ‘niet van toepassing’= n/a). Totaalscores tussen de 0.80 en 1 duiden op een goede kwaliteit, scores tussen de 0.60 en 0.80 duiden op redelijke kwaliteit en scores tussen de 0.40 en 0.60 duiden op matige kwaliteit (Kmet et al., 2004). Deze kwaliteitsbeoordeling wordt meegenomen in de beoordeling van de resultaten en de discussie van het onderzoek. In Tabel 2 zijn de scores van de kwalitatieve studies weergegeven. Er zijn drie studies beoordeeld met een matige kwaliteit, vier studies met een redelijke kwaliteit en elf studies met goede kwaliteit.

Het screeningsdocument voor kwantitatieve studies beoordeelt de inhoud op de volgende punten: 1) Het doel of de onderzoeksvraag van de studie is duidelijk omschreven; 2) Het onderzoeksdesign is evident en passend; 3) Keuze voor participanten en methode zijn beschreven en passend; 4) Participantkenmerken zijn voldoende beschreven; 5) Indien willekeurige toewijzing experimentele groep mogelijk was is dit duidelijk beschreven; 6) Indien blinding van onderzoekers mogelijk was is dit gerapporteerd; 7) Indien blinding participanten voor interventie mogelijk was is dit gerapporteerd; 8) Uitkomsten zijn goed gedefinieerd en bestand tegen mogelijke vertekeningen; 9) Steekproefgrootte is voldoende en geschikt;

Figuur 1*PRISMA-flow diagram*

10) Analyse is duidelijk omschreven en passend; 11) Schatting van de variantie van de uitkomsten is gerapporteerd; 12) Er is voldoende controle op mogelijke verstoringen; 13) Resultaten zijn voldoende gedetailleerd beschreven; 14) De conclusie wordt ondersteund door de resultaten. Alle onderdelen kunnen worden gescoord met ('ja'=2, 'deels'=1 'nee'=0 of 'niet van toepassing'= n/a). Totaalscores tussen de 0.80 en 1 duiden op een goede kwaliteit, scores tussen de 0.60 en 0.80 duiden op redelijke kwaliteit en scores tussen de 0.40 en 0.60 duiden op matige kwaliteit (Kmet et al., 2004). In Tabel 3 zijn de scores op de geïncludeerde kwantitatieve artikelen weergegeven. Een studie is beoordeeld op redelijke kwaliteit en vier studies zijn beoordeeld op een goede kwaliteit.

Dataextractie- en synthese

De data-extractie werd uitgevoerd op basis van vooraf vastgestelde criteria (zie tabel 1), gericht op het identificeren van relevante informatie over de rol van ouders en docenten binnen SEL-programma's. Gegevens werden geëxtraheerd door één onderzoeker aan de hand van een gestandaardiseerd formulier. De volgende gegevens zijn op basis van dit formulier systemisch geëxtraheerd uit de geïncludeerde studies; studiegegevens, participanten, onderzoeksmethode, details over het SEL-programma en relevante uitkomsten. Aangezien geïncludeerde studies verschilden in opzet, populatie en uitkomsten, werd gekozen voor kwalitatieve synthese van de bevindingen. De data zijn nauwkeurig geanalyseerd om gemeenschappelijke thema's te identificeren en bevorderende factoren in kaart te brengen. Er is gebruik gemaakt van een inductieve benadering, waarbij thema's zijn bepaald aan de hand van de data. Deze thema's zijn gecodeerd met betrekking tot de rol van ouders met de codes 'communicatie' en 'praktische werkwijzen'. Met betrekking tot de rol van docenten zijn de thema's gecodeerd met de codes 'houdingsaspecten' en 'opleidingsbehoeften'. De thematische analyse is weergegeven in Bijlage A. Het stappenplan met de onderdelen; verkennen, coderen, thematiseren, reviseren en verfijnen, vaststellen en structureren en presenteren zijn doorlopen (Braun & Clarke, 2021). De codeboom is weergegeven in Bijlage B.

Tabel 2*Kwaliteitsbeoordeling Kwalitatieve Geïnccludeerde Studies*

Eerste auteur	Doel studie	Onderzoek design	Context studie	Studie passend	Selectie procedure	Data verzameling	Data analyse	Verificatie procedure	Conclusie	Reflectie	Totaal score
Anyon (2016)	2	2	1	2	2	1	1	2	1	1	0.75
Babinski (2023)	2	2	1	2	2	2	2	2	2	1	0.90
Busby (2023)	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1.00
Chu (2021)	2	1	1	1	2	1	2	2	2	1	0.75
Frazier (2023)	1	2	1	2	0	0	1	0	2	1	0.50
Griffin (2023)	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	0.95
Hales (2017)	2	2	2	2	2	2	1	2	1	1	0.85
Hutchinson (2023)	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1.00
Kennedy (2024)	2	2	2	2	1	2	1	2	2	1	0.85
Main (2018)	2	2	2	2	2	1	1	2	2	0	0.80
Martinsone (2017)	2	2	2	2	2	1	1	2	2	0	0.80
Morgan (2022)	2	2	2	2	1	1	2	0	2	1	0.75
Noyes (2020)	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	0.90
Quraishi (2019)	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	0.95
Schonert-Reichl (2017)	2	2	1	2	1	1	0	0	0	1	0.50
Schwartz (2022)	2	2	2	2	2	2	1	0	1	1	0.75
Todd (2022)	2	1	2	1	1	1	1	0	1	1	0.55
Van de Sande (2024)	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	0.90

Tabel 3
Kwaliteitsbeoordeling Kwantitatieve Geïnccludeerde Studies

Eerste auteur	Doel studie	Design	Methode	Participant	Random	Blindering onderzoekers	Blindering participanten	Uitkomst	Steekproef grootte	Analyse	Variantie	Controle	Resultaten	Conclusie	Totaal score
Atkiss (2023)	2	2	2	2	2	0	0	2	1	2	2	1	2	1	0.75
Fairless (2020)	2	2	2	2	2	n/a	n/a	1	2	2	2	1	2	2	0.92
Kaşıkçı (2024)	2	2	1	2	2	n/a	n/a	2	2	2	1	2	1	1	0.83
Shi (2024)	2	2	2	2	n/a	n/a	n/a	2	2	2	2	1	2	2	0.91
Yang (2018)	2	2	2	2	n/a	n/a	n/a	2	2	2	2	1	2	2	0.91

Resultaten

Aan de hand van systematisch literatuuronderzoek is er onderzoek gedaan naar de bevorderende factoren met betrekking tot de rol van ouders en docenten bij het ontwikkelen van mentale vaardigheden bij leerlingen tussen de 12 en 18 jaar. Door het gebruik van brede zoektermen omvatten de resultaten een grote variatie in soort studie, bevindingen en aanbevelingen. Voor het beantwoorden van de deelvragen zullen de auteur, studiekenmerken en bevorderende factoren weergegeven worden in een tabel. Aangezien enkele studies meerdere thema's binnen dit onderzoek aansnijden worden deze in meer dan één tabel weergegeven. Dit is gedaan om de thematische indeling van de resultaten overzichtelijk weer te kunnen geven. Daarnaast worden in de tabellen uitsluitend de naam van de eerste auteur en het publicatiejaar vermeld voor een beknopt overzicht van de bevorderende factoren.

In deze studie zijn 23 artikelen geïnccludeerd. De geïnccludeerde artikelen vertonen een duidelijke geografische spreiding. Het grootste deel is afkomstig uit de Verenigde Staten (n = 14). Verder kwamen er één artikel uit Australië, twee uit het Verenigd Koninkrijk, twee uit Azië, één uit Zuid-Amerika en drie uit andere Europese landen. In tabel 4 is de geografische spreiding visueel weergegeven.

Tabel 4

Herkomst van geïnccludeerde artikelen per regio

Regio	Aantal artikelen (n)
Verenigde Staten	14
Australië	1
Verenigd Koninkrijk	2
Azië	2
Zuid-Amerika	1
Overige Europese landen	3
Totaal	23

Daarnaast is er een kwaliteitsbeoordeling uitgevoerd met betrekking tot de geïnccludeerde artikelen. Op basis van de kwaliteitsbeoordeling zijn er geen studies uitgesloten in verband met het beperkte aantal geïnccludeerde artikelen. Daarentegen zijn de resultaten van de kwaliteitsbeoordeling wel meegewogen bij de interpretatie van de bevindingen. Artikelen die als van goede kwaliteit werden beoordeeld, kregen meer gewicht in de kwalitatieve synthese van de resultaten, aangezien de betrouwbaarheid van deze studies als hoger werden

beschouwd. Het artikel dat met een redelijke of matige kwaliteit werd beoordeeld is eveneens meegenomen, maar met meer terughoudendheid geïnterpreteerd. In deze studie zijn in totaal vijftien artikelen beoordeeld als van goede kwaliteit, vijf artikelen van redelijke kwaliteit en drie studies van matige kwaliteit.

Resultaten deelvraag 1

De resultaten van deelvraag 1 richten zich op de volgende vraag: Wat zijn bevorderende factoren met betrekking tot de rol van ouders bij SEL-programma's? Voor het in kaart brengen van de bevorderende factoren zijn de bevindingen met betrekking tot deelvraag 1 onderverdeeld in de volgende thema's; 1) Communicatie; 2) Praktische werkwijzen.

Voordat de inhoudelijke resultaten met betrekking tot thema's 1 en 2 worden gepresenteerd, is het relevant om eerst stil te staan bij het belang en de effectiviteit van ouderbetrokkenheid binnen SEL-programma's. In drie van de geïnccludeerde artikelen wordt ouderbetrokkenheid aangeduid als een effectief element binnen SEL-programma's. De effectiviteit hiervan blijkt onder meer uit kwantitatief onderzoek, waarbij is aangetoond dat relaties met leeftijdsgenoten, ouderbetrokkenheid en regulatie vaardigheden van leerlingen SEL-programma's op significant niveau voorspellen (Kaşıkçı & Öğülmüş, 2024). Daarnaast wijst een ander onderzoek erop dat zowel ouders als docenten een rol vervullen binnen SEL-programma's, waarbij beide partijen over relevante expertise beschikken. Deze expertise is van belang bij het vormgeven van een basishouding binnen SEL-programma's (van de Sande et al., 2024). Dergelijke bevindingen kunnen dienen als een belangrijk focuspunt bij het vormgeven van SEL-programma's. Het samenwerken met ouders kan van cruciaal belang zijn, aangezien het ondersteunen van de sociaal-emotionele ontwikkeling in verschillende contexten docenten de gelegenheid biedt om in gesprek te gaan over de bijhorende vaardigheden en competenties binnen SEL-programma's (Frazier & Doyle Fosco, 2023). Vanuit de bevinding dat ouderbetrokkenheid een effectief component vormt bij de ontwikkeling van mentale vaardigheden bij leerlingen tussen de 12 en 18 jaar, worden in onderstaande tekst communicatiegerichte en praktijkgerichte bevorderende factoren weergegeven die deze betrokkenheid kunnen versterken.

Communicatie

Bij de kwalitatieve synthese kwam communicatie naar voren als overkoepelend thema. Van de geïnccludeerde artikelen zijn er in drie van de geïnccludeerde artikelen bevorderende factoren met betrekking tot communicatie geïdentificeerd. Om de bevorderende factoren helder weer te geven, is er een onderscheid gemaakt tussen inhoudelijke aspecten van

communicatie en de wijze waarop communicatie kan worden vormgegeven. De doelgroep van de participanten varieerde per studie. Dit houdt in dat de bevindingen voortkomen uit interviews met ouders, docenten, schoolbestuurders of uit andere toegepaste onderzoeksmethoden. De studiekenmerken met de bijhorende bevindingen ten aanzien van de bevorderende factoren zijn weergegeven in tabel 6. In de laatste kolom staat vermeld of de bevorderende factor betrekking heeft op de inhoud van de communicatie of op de wijze waarop communicatie vormgegeven kan worden.

Inhoudelijke aspect communicatie

In de basis is het allereerst van belang om actieve betrokkenheid van ouders te stimuleren bij de ontwikkeling van mentale vaardigheden bij leerlingen tussen de 12 en 18 jaar (Hales, 2017). Gericht op het inhoudelijke aspect van communicatie komen een aantal bevorderende factoren naar voren in de bevindingen om deze actieve betrokkenheid te realiseren. Het expliciet formuleren en communiceren van inhoudelijke doelen en beoogde effecten van het programma, evenals het actief betrekken en informeren van ouders, worden in de bevindingen aangemerkt als bevorderende factoren (Hales, 2017; van de Sande et al., 2024). Naast het informeren over de doelstellingen van het SEL-programma is het van belang om de SEL-vaardigheden die worden ingezet in de onderwijssetting af te stemmen op de vaardigheden die ouders inzetten in de thuissituatie (van de Sande et al., 2024). Goede afstemming en voldoende kennis over het programma stellen ouders daarmee in staat om leerlingen optimaal te ondersteunen bij het ontwikkelen van mentale vaardigheden (Frazier & Doyle Fosco, 2023; van de Sande et al., 2024). Deze inhoudelijk bevorderende factoren benadrukken het belang van gerichte communicatie als essentiële basis voor een effectieve samenwerking tussen school en ouders. In aanvulling op de inhoudelijke aspecten van communicatie richt de volgende paragraaf zich op de wijze van communicatie.

Wijze van communiceren

Om inhoudelijke informatie over SEL-programma's op een efficiënte wijze te kunnen delen en samenwerking met ouders te bevorderen, is het van belang om de wijze van communiceren zorgvuldig vorm te geven. De bevindingen wijzen op een aantal specifieke bevorderende factoren met betrekking tot de wijze waarop communicatie het best kan worden ingericht. Allereerst is een gelijkwaardige en open houding, waarbij ouders worden gezien als expert en primair verantwoordelijk, een essentieel houdingsaspect voor schoolmedewerkers (van de Sande et al., 2024).

Tabel 6*Studiekenmerken met bijhorende uitkomsten communicatie*

Eerste auteur	Onderzoeksdesign	Ouders	Land	Bevorderende factoren met betrekking tot communicatie	Aspect
Hales (2017)	Gecombineerd onderzoek	N=251	Verenigde Staten	Actieve betrokkenheid vanuit ouders Doelen en effecten van programma weergeven voor ouders Een online forum voor het delen van informatie en creëren van een plek waar ouders ervaringen onderling kunnen delen	Inhoud Inhoud Wijze van
Fairless (2020)	Kwantitatief onderzoek	N=378	Verenigde Staten	Actieve wijze van communiceren met ouders Innovatieve technologie en online mogelijkheden inzetten als communicatiemiddel	Wijze van Wijze van
Van den Sande (2024)	Kwalitatief onderzoek	N=32	Nederland	Communicatie op basis van: instructie, advies, uitleg en coaching Communicatie met persoonlijk contact en betrokkenheid Communicatie met een open houding en gelijkwaardigheid Ouders informeren en meenemen bij het SEL-programma SEL-vaardigheden afstemmen tussen school en de thuissituatie Ouderperspectief en professionele percepties op elkaar afstemmen Erken ouders als primair expert op het gebied van het ontwikkelen van mentale vaardigheden bij hun kind	Wijze van Wijze van Wijze van Inhoud Inhoud Inhoud Wijze van

Tabel 7*Studiekenmerken met bijhorende uitkomsten praktische werkwijzen*

Eerste auteur	Onderzoeksdesign	Ouders	Land	Bevorderende factoren met betrekking tot praktische werkwijzen
Van den Sande (2024)	Kwalitatief onderzoek	N=32	Nederland	Ouderbetrokkenheid waarbij ouders het gedrag van jongeren monitoren en fungeren als rolmodel voor het ontwikkelen van SEL-vaardigheden Stimuleer ouders om samen met hun kind SEL-vaardigheden te oefenen
Frazier (2023)	Kwalitatief onderzoek	X	Japan	Het creëren van een integrale werkvorm, waarbij ideeën, waarden en verhalen van ouders worden meegenomen bij de vormgeving van SEL-programma's

Daarbij is het van belang dat docenten vanuit hun rol actief inzetten op de communicatie met ouders, met specifieke aandacht voor persoonlijke communicatie en betrokkenheid (Fairless et al., 2020; van de Sande et al., 2024). Onderzoek toont aan dat ouders behoefte hebben aan communicatie gericht op instructie, advies, uitleg en coaching (van de Sande et al., 2024).

De bevindingen bieden naast de bovenstaande basisaspecten met betrekking tot de communicatiestijl, een aantal belangrijke handelingsperspectieven voor het vormgeven van de communicatie. Het uitbreiden van de communicatiekanalen door middel van innovatieve technologieën, een integrale omgeving of online platform zijn hierbij belangrijke bevorderende factoren (Fairless et al., 2020; Frazier & Doyle Fosco, 2023; Hales, 2017). Het is van belang om wel aandacht te houden voor de persoonlijke communicatie en hiermee voor ouders voldoende inzicht te creëren en eigenaarschap te bieden (Hales, 2017; van de Sande et al., 2024). Daarnaast dienen ouders vanuit hun eigen rol actieve betrokkenheid te tonen, vaardigheden samen met de leerling te oefenen in de thuissituatie en mee te willen denken over het toepassen van complementaire werkwijzen (Frazier & Doyle Fosco, 2023; van de Sande et al., 2024). Deze bevorderende factoren dragen gezamenlijk bij aan het versterken van de mentale vaardigheden bij leerlingen.

Praktische werkwijzen

Bij de kwalitatieve synthese kwam tevens het thema praktische werkwijzen naar voren als overkoepelend thema. Deze werkwijzen kunnen een bevorderende rol spelen bij het realiseren van actieve betrokkenheid van ouders bij SEL-programma's. Van de geïnccludeerde artikelen zijn er in twee van de geïnccludeerde artikelen bevorderende praktische werkwijzen geïdentificeerd. De studiekekenmerken met de bijhorende bevindingen ten aanzien van de bevorderende factoren zijn weergegeven in tabel 7.

Het creëren van een integrale werkvorm, waarbij ideeën, waarden en verhalen van alle betrokken partijen worden meegenomen is een belangrijk aspect dat bijdraagt aan de samenwerking tussen ouders en docenten. Het biedt docenten meer mogelijkheden om vanuit deze samenwerking met ouders in gesprek te gaan over SEL-vaardigheden (Frazier & Doyle Fosco, 2023). Daarnaast impliceren de bevindingen praktische werkwijzen gericht op het stimuleren van de inzet van ouders. Het creëren van ouderbetrokkenheid, waarbij ouders in de thuissituatie fungeren als rolmodel en daarnaast het gedrag van hun kind monitoren, kan bevorderend werken bij het ontwikkelen van mentale vaardigheden. Het is daarbij van belang

dat de docent ouders stimuleert om SEL-vaardigheden ook in de thuissituatie samen met hun kind te oefenen (van de Sande et al., 2024).

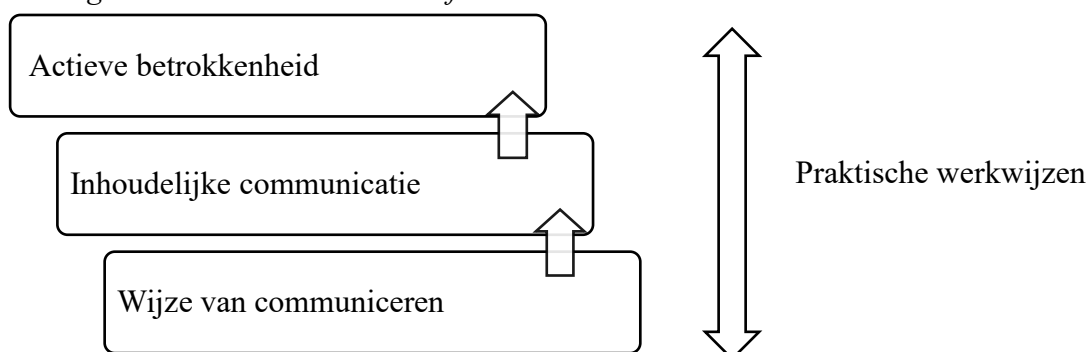
Structuur en samenhang in ouderbetrokkenheid

Het is van belang om beide thema's met bevorderende factoren van bovenstaande tekst in onderlinge samenhang te beschouwen bij het ontwikkelen van mentale vaardigheden bij leerlingen tussen de 12 en 18 jaar. De kerncomponent, namelijk het creëren van actieve ouderbetrokkenheid, vormt de centrale doelstelling bij de rol van ouders. Inhoudelijke bevorderende factoren gericht op communicatie dragen bij aan het versterken van deze betrokkenheid door ouders te voorzien van relevante en betekenisvolle informatie. Daarnaast zijn communicatieve bevorderende factoren essentieel, omdat zij bepalen in hoeverre de inhoudelijke informatie over SEL-programma's op een efficiënte en toegankelijke wijze met ouders gedeeld kan worden. Een effectieve communicatiestijl bevordert niet alleen het begrip, maar ondersteunt ook de samenwerking tussen school en ouders. Daarbij kunnen de praktische werkwijzen als aanvulling dienen en bevorderend werken bij het ondersteunen van de verschillende lagen bevorderende factoren.

In figuur 2 is de samenhang tussen de verschillende lagen van bevorderende factoren visueel weergegeven. Actieve betrokkenheid vormt de centrale doelstelling bij de rol van ouders en is gepositioneerd in de bovenste laag. In de daaronder gelegen laag is het thema 'inhoudelijke communicatie' opgenomen, dat essentieel wordt geacht voor het realiseren van actieve betrokkenheid. Aan de basis van het model bevindt zich het thema 'wijze van communiceren' dat fungeert als fundamenteel aspect om toe te werken naar inhoudelijke communicatie en uiteindelijk ouderbetrokkenheid. Het thema 'praktische werkwijzen' is niet in de gelaagdheid opgenomen, aangezien dit niet als voorwaardelijk wordt beschouwd, maar als ondersteunend element dat een stimulerende werking kan hebben binnen alle lagen.

Figuur 2

Gelaagd model van bevorderende factoren

Resultaten deelvraag 2

De resultaten van deelvraag 2 richten zich op de volgende vraag: Wat zijn bevorderende factoren met betrekking tot de rol van docenten bij SEL-programma's? Om inzicht te krijgen in de bevorderende factoren zijn de bevindingen vanuit het coderen met betrekking tot deelvraag 2 onderverdeeld in de volgende thema's; 1) houdingsaspecten; 2) opleidingsbehoeften.

Houdingsaspecten

Bij de kwalitatieve synthese kwam houdingsaspecten naar voren als overkoepelend thema met betrekking tot de rol van docenten. Van de geïnccludeerde artikelen zijn er in zes artikelen bevorderende factoren geïdentificeerd. Om de bevorderende factoren helder weer te geven, is er een onderscheid gemaakt in houdingsaspecten met betrekking tot de relatie tussen docent en leerling en houdingsaspecten ten aanzien van SEL-programma. De doelgroep van de participanten varieerde per studie. Dit houdt in dat de bevindingen voortkomen uit interviews met docenten, schoolbestuurders, leerlingen of uit andere toegepaste onderzoeksmethoden. De studiekekenmerken met de bijhorende bevindingen ten aanzien van de bevorderende factoren zijn weergegeven in tabel 7. In de laatste kolom staat vermeld of de bevorderende factor betrekking heeft op het aspect met betrekking tot de relatie tussen docent en leerling of ten aanzien van het SEL-programma.

Houdingsaspecten met betrekking tot relatie docent en leerling

De bevindingen wijzen op een aantal bevorderende factoren in de relatie tussen docent en leerling die bijdragen aan de ontwikkeling van mentale vaardigheden bij leerlingen tussen de 12 en 18 jaar. Een relatie tussen leerling en docent die gebaseerd is op warmte, respect en vertrouwen wordt in meerdere studies genoemd (Babinski et al., 2023; Chu & DeArmond, 2021; K. Kennedy & Walls, 2024). De studies tonen daarnaast diverse handelingsperspectieven met bevorderende factoren die bijdragen aan het opbouwen van een sterke relatie tussen docent en leerling. Het is van belang dat de docent beschikbaar is en regelmatig incheckt bij de leerling om contact te maken (Chu & DeArmond, 2021; K. Kennedy & Walls, 2024). Daarbij is het geheel van dagelijkse interacties van invloed op de relatie tussen leerling en docent en kan een warme begroeting, beschikbare ondersteuning en actief luisteren bevorderend werken (Babinski et al., 2023; K. Kennedy & Walls, 2024). Dit impliceert dat een actieve houding van de docent een positieve bijdrage kan leveren aan het

Tabel 7*Studiekenmerken met Bijhorende Uitkomsten Houdingsaspecten Docenten*

Eerste auteur	Onderzoeksdesign	Participanten	Land	Bevorderende factoren met betrekking tot houdingsaspecten docent	Aspect
Babinski (2023)	Kwalitatief onderzoek	24 docenten	Verenigde Staten	Dagelijkse interacties met leerling Ondersteunen, luisteren en praktijkvoorbeelden geven Doelbewust vaardigheden toepassen Warme, respectvolle relatie en vertrouwensband Rolmodel zijn in het omgaan met uitdagingen Duidelijke verwachtingen en structuur bieden	Relatie Relatie Relatie Relatie Relatie Relatie
Chu (2021)	Kwalitatief onderzoek	X	Verenigde Staten	Actief inzetten op vertrouwensrelatie Verbinden, bewegen, contact maken en emotionele check in Regelmatig inchecken bij leerlingen	Relatie Relatie Relatie
Fairless (2020)	Kwantitatief onderzoek	378 leerlingen	Verenigde Staten	Richten op ecologisch systeem om leerling heen Richten op zelfredzaamheid en om gaan met emoties leerlingen Richten op probleemoplossende technieken en doelen stellen	Relatie Relatie Relatie
Kennedy (2024)	Gecombineerd onderzoek	57 docenten	Verenigde Staten	Bewust relatie opbouwen aan de hand van warme begroeting Beschikbaar zijn voor extra ondersteuning bij leerlingen	Relatie Relatie
Schonert (2017)	Kwalitatief onderzoek	X	Colombia	Positieve houding ten aanzien van SEL-programma Houding essentieel voor optimale leeromgeving	SEL SEL
Todd (2022)	Kwalitatief onderzoek	X	Verenigde Staten	SEL-programma integreren in dagelijkse curriculum Mogelijkheden bieden voor contact maken en ervaringen delen Specifieke verwachtingen opstellen in de klas	SEL Relatie Relatie

Noot. X= Aantal participanten onbekend of ander type bron

opbouwen en onderhouden van de relatie met de leerling (Chu & DeArmond, 2021). Het doelbewust inzetten van SEL-vaardigheden, het geven van praktijkvoorbeelden ter illustratie en het fungeren als rolmodel in het omgaan met uitdagingen zijn bevorderende aspecten in het versterken van de relatie (Babinski et al., 2023). Als aanvulling daarop worden specifieke vaardigheden, zoals zelfredzaamheid, het stellen van doelen en omgaan met emoties genoemd als bevorderende uitgangspunten (Fairless et al., 2020). Tevens worden klasgerichte aspecten, zoals het bieden van structuur, het stellen van duidelijke verwachtingen en het delen van ervaringen, genoemd als interventies die een positieve invloed kunnen hebben op de relatie tussen docent en leerling (Babinski et al., 2023; Todd et al., 2022).

Houdingsaspecten ten aanzien van SEL-programma

Naast de bevorderende factoren in de relatie tussen docent en leerling wijzen de bevindingen erop dat de houding van de docent ten aanzien van het SEL-programma invloed heeft op de effectieve ontwikkeling van mentale vaardigheden bij leerlingen tussen de 12 en 18 jaar. Het gaat hierbij om de mate waarin de docent een positieve houding heeft ten aanzien van de implementatie van het SEL-programma en de wijze waarop de docent ondersteund bij het ontwikkelen van mentale vaardigheden bij leerlingen. Hierbij beschrijft het onderzoek van Schonert-Reichl (2017) dat een positieve houding ten aanzien van het SEL-programma essentieel is om een optimale leeromgeving te creëren. Dit is van invloed op het gedrag van de docent en de mate waarin het SEL-programma geïntegreerd wordt (Todd et al., 2022).

Opleidingsbehoeften

Bij de kwalitatieve synthese kwam tevens het thema opleidingsbehoeften naar voren als overkoepelend thema met betrekking tot de rol van docenten bij het ontwikkelen van mentale vaardigheden bij leerlingen tussen de 12 en 18 jaar. Van de geïnccludeerde artikelen zijn er in achttien artikelen bevorderende factoren geïdentificeerd. Om de factoren helder weer te geven is het thema ‘opleidingsbehoeften’ onderverdeeld in drie aspecten: 1) Algemene focuspunten; 2) Kennis en vaardigheden SEL-programma’s en 3) Eigen sociaal-emotionele competenties. De doelgroep van de participanten varieerde per studie. Dit houdt in dat de bevindingen voortkomen uit interviews met ouders, docenten, schoolbestuurders of uit andere toegepaste onderzoeksmethoden. De studiekekenmerken met de bijhorende bevindingen ten aanzien van de bevorderende factoren zijn weergegeven in tabel 8. In de laatste kolom staat vermeld of de bevorderende factor betrekking heeft op het aspect algemene focuspunten, kennis en vaardigheden SEL-programma’s of eigen sociaal-emotionele competenties.

Tabel 8

Studiekenmerken met Bijhorende Uitkomsten Opleidingsbehoeften Docenten

Eerste auteur	Onderzoeksdesign	Participanten	Land	Bevorderende factoren met betrekking tot opleidingsbehoeften	Aspect
Anyon (2016)	Gecombineerd onderzoek	30 docenten	Engeland	Mogelijkheden bieden voor professionele ontwikkeling Voldoende draagvlak essentieel	Algemene focus Algemene focus
Atkiss (2023)	Kwantitatief onderzoek	44 docenten	Engeland	Goed niveau van bestaande kennis en vaardigheden SEL Open houding ten aanzien van leren en ontwikkelen Planning, training en voorbereiding op schoolniveau Persoonlijke betrokkenheid individuele begeleider	Kennis SEL Kennis SEL Kennis SEL Kennis SEL
Busby (2023)	Kwalitatief onderzoek	137 docenten	Verenigde Staten	Aandacht voor verband ideologische overtuigingen en gedrag Aandacht lerarenopleiding voor eigen sociale competenties Ontwikkeling Sociaal-emotionele competentie bevordert relatie Mindfulness positief effect op waarnemen en begrijpen emoties	Algemene focus Sociaal-emotioneel Sociaal-emotioneel Sociaal-emotioneel
Chu (2021)	Kwalitatief onderzoek	X	Verenigde Staten	Samenhangende aanpak SEL-kennis Interactieve video's ter ondersteuning training SEL-vaardigheid Begrip en kennis vergroten over SEL Interpersoonlijke vaardigheden en emotie beheersing Yoga, Mindfulness, voeding	Algemene focus Kennis SEL Kennis SEL Sociaal-emotioneel Sociaal-emotioneel
Frazier (2023)	Kwalitatief onderzoek	X	Japan	Leeromgeving creëren voor continuïteit leren en ontwikkelen Erkenning en aandacht ondersteuning eigen sociaal-emotionele competenties	Algemene focus Sociaal-emotioneel
Griffin (2023)	Kwalitatief onderzoek	9 docenten	Verenigde Staten	Samenwerking essentieel voor creëren gedeelde visie Het bieden van extra leermogelijkheden voor docenten	Algemene focus Algemene focus

Vervolg op volgende pagina

Hutchinson (2023)	Kwalitatief onderzoek	8 docenten	Verenigde Staten	Training inhoudelijk meer verdieping dan dagelijkse taken	Kennis SEL
Kennedy (2024)	Gecombineerd onderzoek	8 docenten	Verenigde Staten	Voldoende training en professionele ontwikkeling docenten Samenwerking welzijnsorganisaties ter ondersteuning	Kennis SEL Kennis SEL
Main (2018)	Kwalitatief onderzoek	342 docenten	Australië	Ontwikkeling vergroten bewustzijn en vertrouwen SEL Training wijze van lesgeven en integreren in curriculum	Kennis SEL Kennis SEL
Martinsone (2017)	Kwalitatief onderzoek	41 docenten	Letland	Trainingen, supervisies en nascholingsgesprekken	Kennis SEL
Morgan (2022)	Kwalitatief onderzoek	46 docenten	Verenigde Staten	Professioneel ontwikkelingsprogramma betrokkenheid Initiële training, praktijkimplementatie en evaluatie Leren meten en observeren betrokkenheid leerling bij SEL	Kennis SEL Kennis SEL Kennis SEL
Noyes (2020)	Kwalitatief onderzoek	280 docenten	Verenigde Staten	Dieper begrip SEL-doelen en competenties fundamenteel Professionele ontwikkeling ter bevordering gedeelde visie	Kennis SEL Kennis SEL
Quaraishi (2019)	Kwalitatief onderzoek	8 docenten	Verenigde Staten	Eigen interpretatieproces docent van invloed SEL Kennis en vaardigheden SEL brengen programma tot leven	Algemene focus Kennis SEL
Schonert (2017)	Kwalitatief onderzoek	X	Colombia	Sociaal-emotionele competentie docent cruciale rol Interventies op basis van Mindfulness	Sociaal-emotioneel Sociaal-emotioneel
Schwartz (2022)	Kwalitatief onderzoek	X	Verenigde Staten	Frequentie SEL-activiteit klas invloed op betrokkenheid	Algemene focus
Shi (2024)	Kwantitatief onderzoek	X	China	Richten op cognitieve en sociaal-emotionele competenties	Sociaal-emotioneel
Todd (2022)	Kwalitatief onderzoek	X	Verenigde Staten	Onlinebronnen ter ondersteuning kennis en integratie	Kennis SEL
Yang (2018)	Kwantitatief onderzoek	25896 leerlingen	Verenigde Staten	Docenten en leerlingen voorbereiden op inzet SEL SEL-kennis en vaardigheden integreren lerarenopleiding	Algemene focus Kennis SEL

Noot. X= Aantal participanten onbekend of ander type bron

Algemene focuspunten opleidingsbehoeften docenten

Voor het optimaal kunnen ondersteunen van leerlingen bij het ontwikkelen van mentale vaardigheden binnen SEL-programma's komen een aantal specifieke focuspunten naar voren als bevorderende factoren. Voor een effectieve implementatie van het SEL-programma worden voldoende draagvlak, een gedeelde visie en integrale aanpak bij docenten in meerdere studies genoemd als belangrijke inhoudelijk focuspunt voor training van docenten (Chu & DeArmond, 2021; Griffin, 2022; Noyes, 2020; Quraishi, 2019). Extra professionele ontwikkeling draagt hierin bij aan het ontwikkelen van een gedeelde visie en integrale aanpak (Griffin, 2022). Daarnaast zijn de mate waarin de docent de waarde van het programma ervaart, eigen interpretatieprocessen en ideologische oriëntaties van invloed op het functioneren van de docent bij het ondersteunen van leerlingen (Busby, 2023; Quraishi, 2019). Dit houdt in dat aandacht hebben voor de eigen overtuigingen en ervaringen met betrekking tot het SEL-programma binnen trainingen een bevorderende factor is voor het optimaal kunnen ondersteunen van leerlingen bij het ontwikkelen van mentale vaardigheden. Tenslotte worden het voorbereiden van zowel docent als leerling op het SEL-programma en het creëren van een omgeving voor continuïteit in leren en ontwikkelen aangemerkt als bevorderende elementen (Frazier & Doyle Fosco, 2023; Yang et al., 2018).

Kennis en vaardigheden SEL-programma's

Bij de analyse van de opleidingsbehoeften rondom kennis en vaardigheden van SEL-programma's bij docenten komen diverse bevorderende factoren naar voren. Het gaat hierbij om een goed niveau van kennis over SEL-doelen, interpersoonlijke vaardigheden en daarbij het hebben van een gedeelde visie (Atkiss & Stringer, 2023; Chu & DeArmond, 2021; Noyes, 2020). Hieruit blijkt een dieper begrip van SEL-doelen en competenties een fundamentele behoefte van docenten te zijn (Noyes, 2020). Op het moment dat de trainingen hier aan voldoen en inhoudelijk meer te bieden hebben dan de dagelijkse taken, biedt dit de docent de mogelijkheid om het SEL-programma meer tot leven te brengen (Hutchinson, 2023; Quraishi, 2019).

Daarnaast worden een aantal belangrijke handelingsperspectieven genoemd om deze opleidingsmogelijkheden vorm te geven. Een open houding vanuit docenten ten aanzien van leren en persoonlijke betrokkenheid zijn voorwaarden om opleidingsmogelijkheden te kunnen vormgeven (Atkiss & Stringer, 2023). Daarnaast is het van belang dat er op schoolniveau voldoende ontwikkelingsmogelijkheden worden geboden voor docenten (Atkiss & Stringer, 2023; K. Kennedy & Walls, 2024; Noyes, 2020). Het integreren van SEL-kennis binnen de

lerarenopleiding kan daarbij bevorderend werken (Yang et al., 2018). Hierbij worden trainingen, supervisies, evaluaties en methodologische gesprekken over SEL-programma's genoemd als belangrijke focuspunten (K. Kennedy & Walls, 2024; Martinsone & Vilcina, 2017). Het gebruik van online bronnen en interactieve video's, het inzetten van professionele ontwikkelingsprogramma's of samenwerking met welzijnsorganisaties kunnen tevens een belangrijke aanvulling zijn voor het integreren van SEL-kennis bij docenten (Chu & DeArmond, 2021; Todd et al., 2022). Deze bevorderende elementen vergroten het bewustzijn en vertrouwen van docenten, waardoor zij beter in staat zijn mentale vaardigheden structureel in het curriculum te integreren. Dit draagt vervolgens bij aan een optimale ondersteuning van leerlingen bij de ontwikkelen van hun mentale vaardigheden (Main, 2018).

Eigen sociaal-emotionele competenties docenten

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat de sociale competenties van docenten een cruciale rol spelen bij het ondersteunen van leerlingen in de ontwikkeling van hun mentale vaardigheden (Busby, 2023; Frazier & Doyle Fosco, 2023; Schonert-Reichl, 2017; Shi & Cheung, 2024). Het integreren van dit onderdeel binnen de lerarenopleiding kan een bevorderende werking hebben op de professionele ontwikkeling van docenten (Busby, 2023). Het is daarbij van belang dat er voldoende erkenning en aandacht is voor de eigen sociaal-emotionele competenties van docenten (Frazier & Doyle Fosco, 2023). Ter ondersteuning en verdere ontwikkeling van de sociaal-emotionele competenties van docenten kunnen interventies gebaseerd op mindfulness een positief effect hebben (Busby, 2023; Chu & DeArmond, 2021; Schonert-Reichl, 2017). Mindfulness heeft daarbij een positief effect op het waarnemen, begrijpen en erkennen van emoties (Busby, 2023). Deze bevorderende factoren dragen gezamenlijk bij aan de ontwikkeling van docenten, waarbij dit docenten in staat stelt om leerlingen optimaal te ondersteunen bij het ontwikkelen van mentale vaardigheden.

Samenhang tussen rol van de docent en bredere context

De bevindingen met betrekking tot de bevorderende rol van docenten richten zich primair op houdingsaspecten en de behoefte aan verdere scholing en ontwikkeling. Tegelijkertijd impliceren de resultaten dat deze rol niet los kan worden gezien van de bredere onderwijscontext waarin meerdere actoren gezamenlijk verantwoordelijk zijn. Zo speelt het schoolbestuur een cruciale rol bij het faciliteren van voldoende en passende scholingsmogelijkheden voor docenten (Griffin, 2022; Todd et al., 2022). Deze gedeelde verantwoordelijkheid en de wisselwerking tussen interne en externe betrokkenen benadrukken

het belang van een integrale benadering bij het vorm geven van de opleidingsmogelijkheden voor docenten. Vanuit expliciete aandacht voor de onderlinge interacties, kan beter worden ingespeeld op de voorwaarden die nodig zijn voor het bieden van continuïteit in ontwikkelingsmogelijkheden.

Conclusie

In dit onderzoek is er een systematisch literatuuronderzoek uitgevoerd om antwoord te geven op de vraag; Wat zijn bevorderende factoren met betrekking tot de rol van ouders en docenten bij het ontwikkelen van mentale vaardigheden binnen SEL-programma's voor leerlingen tussen de 12 en 18 jaar? Het gezamenlijk beantwoorden van de deelvragen draagt bij aan het beantwoorden van de hoofdvraag. De specifieke uitkomsten met betrekking tot de bevorderende factoren zijn weergegeven in de resultaten. Hieronder worden significante bevindingen met betrekking tot de resultaten beschreven.

De eerste deelvraag van het onderzoek luidt: "Wat zijn bevorderende factoren met betrekking tot de rol van ouders bij SEL-programma's voor leerlingen tussen de 12 en 18 jaar?" De resultaten van het onderzoek wijzen op een gelaagd model van bevorderende factoren. Allereerst blijkt actieve betrokkenheid van ouders een centrale en overkoepelende factor te zijn voor de effectiviteit van SEL-programma's. De wijze waarop communicatie wordt vormgegeven vormt een fundamenteel aspect voor het realiseren van ouderbetrokkenheid. Inhoudelijke communicatie is daarbij essentieel om ouders van relevante en betekenisvolle informatie te voorzien. Naast deze gelaagde opbouw is er een aanvullende categorie van praktische werkwijzen, die op ondersteunende wijze binnen alle lagen bevorderend kunnen werken. De analyse benadrukt het belang van samenhang tussen de verschillende lagen: het optimaal kunnen ondersteunen van leerlingen bij het ontwikkelen van mentale vaardigheden vereist een stevige communicatieve basis tussen school en ouders, duidelijke inhoudelijke afstemming en praktische ondersteuning. Door het onderling verbinden van deze elementen kan actieve ouderbetrokkenheid worden gerealiseerd.

De tweede deelvraag van het onderzoek luidt: "Wat zijn bevorderende factoren met betrekking tot de rol van docenten bij SEL-programma's voor leerlingen tussen de 12 en 18 jaar?" De resultaten met betrekking tot de rol van docenten wijzen op twee elementen van bevorderende factoren: houdingsaspecten en opleidingsbehoeften. Een positieve houding ten aanzien van het SEL-programma en het onderhouden van een warme, respectvolle relatie met leerlingen dragen bij aan het ontwikkelen van mentale vaardigheden bij leerlingen. Daarnaast blijkt professionalisering essentieel, mits er sprake is van voldoende draagvlak, een gedeelde visie en een integrale aanpak. Effectieve scholingsmogelijkheden richten zich daarbij niet alleen op kennis en vaardigheden over SEL-programma's, maar ook op het versterken van de sociaal-emotionele competenties van de docent zelf. Deze bevorderende factoren dragen gezamenlijk bij aan het ontwikkelen van mentale vaardigheden bij leerlingen.

Discussie

Beschouwing resultaten

De resultaten van dit literatuuronderzoek impliceren een aantal bevorderende factoren met betrekking tot de rol van ouders en docenten bij SEL-programma's. Na het presenteren van de onderzoeksresultaten volgt in dit deel een kritische beschouwing van de bevorderende factoren waarin ze geïnterpreteerd en in verband gebracht worden met de literatuur van het theoretisch kader.

Met betrekking tot de rol van ouders wijzen de resultaten op een gelaagde structuur in de ouderlijke betrokkenheid. Actieve ouderbetrokkenheid vormt de centrale doelstelling die in direct verband gebracht wordt met de effectiviteit en duurzaamheid van SEL-programma's. Deze actieve betrokkenheid blijkt sterk afhankelijk van twee onderliggende lagen: de inhoudelijke communicatie over het programma en de wijze waarop communicatie wordt vormgegeven. De bevinding dat actieve ouderbetrokkenheid essentieel is voor de effectiviteit van SEL-programma's sluit aan bij een eerder onderzoek van Weissberg et al. (2015), die benadrukken dat het SEL-programma effectiever blijkt op het moment dat er een transfer plaatsvindt tussen de contexten school en thuis. Daarnaast sluiten de resultaten van dit huidige onderzoek, waarin communicatie als overkoepelend thema naar voren kwam uit de thematische analyse, aan bij het werk van Domina (2005), die stelt dat communicatie het meest bepalende aspect is in de relatie tussen ouders en school. Wat echter minder expliciet in de bestaande literatuur aan bod komt, is de gelaagde structuur met betrekking tot het realiseren van actieve ouderbetrokkenheid. De rol van de communicatiestijl als fundamentele basis voor het realiseren van deze betrokkenheid wordt niet genoemd in de bestaande literatuur. Deze huidige studie wijst erop dat niet alleen de inhoudelijke communicatie van belang is, maar vooral de wijze waarop de communicatie wordt vormgegeven bepalend is voor het realiseren van actieve ouderbetrokkenheid. Daarmee voegt dit onderzoek een extra dimensie toe aan huidige modellen van partnerschappen tussen ouders en school, waarin communicatieve vaardigheden als fundamenteel aspect vaak onderbelicht zijn gebleven in bestaande literatuur.

Met betrekking tot de rol van docenten laten de resultaten van deze huidige studie zien dat meerdere factoren een rol spelen bij de uitvoering van SEL-programma's. Allereerst blijken houdingsaspecten in de relatie met leerlingen en houdingsaspecten ten aanzien van het SEL-programma van invloed op de mate waarin leerlingen SEL-vaardigheden kunnen ontwikkelen. Daarnaast wordt het belang van professionalisering van docenten benadrukt in

deze huidige studie. Voldoende scholingsmogelijkheden en training voor docenten dragen bij aan de duurzaamheid en effectiviteit van SEL-programma's. De resultaten wijzen bij het vormgeven van scholingsmogelijkheden op de noodzaak van voldoende draagvlak binnen het team, een gedeelde visie en integrale aanpak. Daarbij dient de scholing inhoudelijk gericht te zijn op zowel kennis en vaardigheden met betrekking tot SEL-programma's als het versterken van de eigen sociaal-emotionele competenties.

De bevinding dat de houding ten aanzien van SEL-programma van de docent van invloed is op effectieve implementatie van het programma sluit aan bij meerdere eerdere studies. Het onderzoek van Brackett et al. (2011) toont bijvoorbeeld aan dat de opvattingen van docenten over SEL-programma's sterk samenhangen met hun implementatiepraktijken. Daarnaast wijst het onderzoek van Durlak et al. (2011) dat de betrokkenheid en steun vanuit docenten sterk bepalend blijkt voor het effect van het SEL-programma. Tenslotte sluiten de resultaten van het huidige onderzoek, die impliceren dat voldoende verdiepende scholingsmogelijkheden van cruciaal belang zijn, aan bij de onderzoeken van Castillo et al. (2019) en Runions and Cross (2022) die impliceren dat scholing de duurzaamheid van SEL-programma's kan vergroten en onvoldoende scholing echter tot onvoldoende effectiviteit kan leiden.

Hoewel de resultaten uit het huidige onderzoek voornamelijk gericht zijn op de primaire aspecten van docenten, impliceren zij tevens dat deze rol niet los kan worden gezien van de bredere context waarin zij functioneren. Studies uit de bestaande literatuur wijzen erop dat externe factoren, zoals overbelasting, tijdgebrek of onvoldoende middelen van invloed zijn op de professionaliseringsmogelijkheden van docenten (Griffin, 2022; Martinsone & Vilcina, 2017; Quraishi, 2019). Deze studie kan daarmee bijdragen aan een beter begrip van gedeelde verantwoordelijkheid die ook bij schoolbesturen en andere betrokken partijen ligt om condities te creëren die docenten in de gelegenheid stellen om optimaal te kunnen ontwikkelen.

Sterktes en zwaktes van het onderzoek

Eén van de sterktes van het onderzoek is het gebruik van het PRISMA-flowdiagram dat is ontworpen om de transparantie en reproduceerbaarheid van het systematische literatuuronderzoek te verbeteren, door het gehele selectieproces visueel weer te geven (Page et al., 2021). Daarnaast is het onderzoek uitgevoerd op basis van een vooraf gedefinieerd protocol met inclusie- en exclusiecriteria en draagt dit bij aan een gestandaardiseerd en herhaalbaar selectieproces. Dit is essentieel voor de wetenschappelijke waarde van een

systematisch literatuuronderzoek (Higgins et al., 2019). Tenslotte heeft er een kwaliteitsbeoordeling plaatsgevonden van de geïncludeerde artikelen aan de hand van het screeningsdocument “Quality Assessment Criteria” (Kmet et al., 2004) en is er op basis hiervan een onderscheid gemaakt tussen methodologische sterke en zwakke studies. Dit verhoogt de betrouwbaarheid van de kwalitatieve synthese.

Een zwakte van het onderzoek is dat het onderzoek volledig is uitgevoerd door één onderzoeker. Daarbij is er gebruik gemaakt van een thematische analyse. Door middel van coderen zijn er op inductieve wijze thema's geïdentificeerd. Thematische analyse is subjectief gevoelig, waarbij mogelijk coderingsbias kan ontstaan in de resultaten. Het alleen coderen kan van invloed zijn op de betrouwbaarheid van het onderzoek (Zwieten & Willems, 2004). Om deze beperking te minimaliseren zijn de stappen in het codeerproces meerdere keren bestudeerd. Daarnaast is de selectieprocedure uitgevoerd met een gestandaardiseerd formulier om vertekening te beperken, ondanks dat de screening door één onderzoeker is uitgevoerd.

Daarnaast zijn de resultaten van het onderzoek gebaseerd op 23 artikelen met een grote variatie in demografische kenmerken. Deze heterogeniteit kan de generaliseerbaarheid van de bevindingen beperken, met name in de relatie tot de toepasbaarheid binnen het Nederlandse onderwijssysteem (Higgins et al., 2019). Hoewel de resultaten gebaseerd zijn op studies met uiteenlopende demografische kenmerken, is vooraf een duidelijke definitie en kader van SEL-programma's vastgesteld, om de vergelijkbaarheid tussen studies te bevorderen en de generaliseerbaarheid van de resultaten naar het Nederlandse onderwijssysteem te vergroten. Daarnaast is een belangrijke zwakte van dit onderzoek dat er aanzienlijk minder literatuur beschikbaar is over de rol van ouders bij SEL-programma's dan de rol van docenten. Hierdoor is het minder goed mogelijk om evenwichtige conclusies te trekken over ouderbetrokkenheid bij SEL-programma's. Deze scheve verdeling in de beschikbare literatuur kan ertoe leiden dat bepaalde factoren rondom ouders onvoldoende zijn meegenomen.

Implicaties voor praktijk en beleid

Met betrekking tot de rol van ouders blijkt uit de resultaten dat het creëren van actieve betrokkenheid van ouders essentieel is voor de effectiviteit en duurzaamheid van SEL-programma's. Het is daarbij van belang dat ouderbetrokkenheid wordt benaderd vanuit een gelaagd model van bevorderende factoren. Binnen dit proces is de wijze waarop communicatie met ouders wordt vormgegeven een fundamenteel aspect voor het creëren van ouderbetrokkenheid. Effectieve en transparante communicatie vormt de basis voor het

overbrengen van inhoudelijke informatie over SEL-programma's. Wanneer ouders beschikken over voldoende en toegankelijke informatie, zijn zij beter in staat om op een actieve manier betrokken te zijn bij het ontwikkelen van mentale vaardigheden bij hun kind.

De resultaten benadrukken met betrekking tot de rol van docenten het belang van houdingsaspecten in zowel de relatie tussen docent en leerling als in de uitvoering van SEL-programma's. Een positieve houding ten aanzien van SEL-programma's blijkt cruciaal voor effectieve implementatie. Professionalisering van docenten is hierin een fundamenteel aspect. Door gerichte training kunnen houdingsaspecten versterkt worden. Binnen professionaliseringsmogelijkheden is voldoende draagvlak, gedeelde visie en integrale aanpak van essentieel belang. Daarnaast moeten professionaliseringsmogelijkheden zich niet alleen richten op het integreren van SEL-kennis en vaardigheden, maar ook op de ontwikkeling van de eigen sociaal-emotionele competenties van docenten. Scholing die deze elementen combineert, draagt bij aan gedragsverandering die bevorderend kan werken bij leraren voor het ondersteunen van leerlingen bij het ontwikkelen van mentale vaardigheden.

Aanbevelingen

Voor de praktijk

Een belangrijke aanbeveling voor de praktijk is het uitbreiden van communicatiemogelijkheden met betrekking tot de rol van ouders bij SEL-programma's. Hierbij is specifieke aandacht voor de wijze waarop communicatie wordt vormgegeven van essentieel belang. Het inzetten van innovatieve mogelijkheden kan bijdragen aan het efficiënt overdragen van inhoudelijke informatie met als doel het optimaliseren van de samenwerking tussen ouders en school.

Een tweede aanbeveling voor de praktijk is het zorgvuldig voorbereiden van SEL-programma's. Hierbij is het essentieel dat er voldoende scholingsmogelijkheden beschikbaar zijn voor docenten, zodat zij niet alleen inhoudelijke kennis over SEL-vaardigheden ontvangen, maar ook vaardigheden ontwikkelen voor effectieve toepassing in de klas. Daarnaast wordt het aanbevolen om binnen scholingsmogelijkheden aandacht te besteden aan de ontwikkelen van de eigen sociaal-emotionele competenties van docenten.

Voor vervolgonderzoek

Voor vervolgonderzoek wordt aanbevolen om meerdere onderzoekers te betrekken bij de selectie- en analyseprocedure van de literatuur. Het inzetten van meer dan één onderzoeker verhoogt de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid en vermindert het risico op subjectieve

interpretaties of vertekeningen. Het wordt daarbij aanbevolen dat vervolgonderzoek zich specifiek richt op de rol van ouders bij SEL-programma's. In het huidige onderzoek werd duidelijk dat er aanzienlijk minder literatuur beschikbaar is over de ouderbetrokkenheid dan over de rol van docenten. Dit vormt een hiaat in de kennisbasis, terwijl ouderbetrokkenheid een bewezen belangrijke invloed heeft op het ontwikkelen van mentale vaardigheden binnen SEL-programma's.

Eindconclusie

Dit literatuuronderzoek had als doel om een overzicht te bieden van alle beschikbare studies over de rol van ouders en docenten bij SEL-programma's bij leerlingen tussen de 12 en 18 jaar. De resultaten tonen aan dat zowel ouder- als docentbetrokkenheid essentieel zijn voor een duurzame en succesvolle implementatie van SEL-programma's. Bij ouders zijn met name de wijze van communiceren en de toegang tot relevante en betekenisvolle informatie bepalend voor actieve betrokkenheid. Voor docenten zijn houdingsaspecten, een gedeelde visie en gerichte professionalisering cruciale elementen. Dit onderzoek voegt een extra dimensie toe aan huidige modellen van partnerschappen binnen een schoolbrede context en biedt handelingsperspectieven voor het optimaliseren van de rol van ouders en docenten bij SEL-programma's. Om de effectiviteit van SEL-programma's binnen het Nederlandse onderwijssysteem verder te optimaliseren, is het wenselijk dat toekomstig onderzoek zich verder richt op de rol van ouders en de daarbij horende handelingsperspectieven voor de dagelijkse praktijk.

Literatuurlijst

- Albers, D. T., & Beute, F. (2022). *Welzijn van schoolkinderen: een theoretisch raamwerk en competentiemodel*. Van https://positivementalhealth.eu/wp-content/uploads/2023/06/FRAMEWORK_NL.pdf
- Anyon, Y., Nicotera, N., & Veeh, C. A. (2016). Contextual influences on the implementation of a schoolwide intervention to promote students' social, emotional, and academic learning. *Children & Schools*, 38(2), 81-88. <https://doi.org/10.1093/cs/cdw008>
- Atkiss, E., & Stringer, P. (2023). Developing the social and emotional competence of adolescents through implementation of the STEPS-A curriculum. *Educational & Child Psychology*, 40(3), 47. <https://doi.org/10.53841/bpsecp.2023.40.3.47>
- Babinski, L. M., Murray, D. W., & Hamm, J. V. (2023). Self-regulation challenges and supports in middle level education: health education teachers' and school counselors' views. *RMLE Online*, 46(6), 1-16. <https://doi.org/10.1080/19404476.2023.2204780>
- Brackett, M. A., Reyes, M. R., Rivers, S. E., Elbertson, N. A., & Salovey, P. (2011). Assessing Teachers' Beliefs About Social and Emotional Learning. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 30(3), 219-236. 10.1177/0734282911424879
- Braun, V., & Clarke, V. (2021). *Thematic analysis: A practical guide*: Sage Publications Ltd.
- Busby, A. R. (2023). *Beyond Social Emotional Learning: Toward a Humanizing and Transformative Teacher SEL*. (Dissertie). San Jose State University,
- CASEL. (z.d.-a). SEL in the Classroom: A systemic approach integrates SEL across all key settings where students live and learn. Geraadpleegd op 23 mei 2025 van <https://casel.org/systemic-implementation/sel-in-the-classroom/>
- CASEL. (z.d.-b). SEL with Families & Caregivers: A systemic approach integrates SEL across all key settings where students live and learn. Geraadpleegd op 23 mei 2025 van <https://casel.org/systemic-implementation/sel-with-families-caregivers/>
- CASEL. (z.d.-c). What Is the CASEL Framework? A framework creates a foundation for applying evidence-based SEL strategies to your community. Geraadpleegd op 23 mei 2025 van <https://casel.org/fundamentals-of-sel/what-is-the-casel-framework/>
- Castillo, E. G., Ijadi-Maghsoodi, R., Shadravan, S., Moore, E., Mensah, M. O., Docherty, M., Aguilera Nunez, M. G., Barcelo, N., Goodsmith, N., & Halpin, L. E. (2019). Community interventions to promote mental health and social equity. *Current psychiatry reports*, 21, 1-14. <https://doi.org/10.1007/s11920-019-1017-0>

- Chu, L., & DeArmond, M. (2021). *Approaching SEL as a Whole-School Effort, Not an Add-On: Lessons from Two Charter Networks*. Van <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED615152.pdf>
- Domina, T. (2005). Leveling the home advantage: Assessing the effectiveness of parental involvement in elementary school. *Sociology of education*, 78(3), 233-249. <https://doi.org/10.1177/003804070507800303>
- Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., & Schellinger, K. B. (2011). The impact of enhancing students' social and emotional learning: A meta-analysis of school-based universal interventions. *Child Development*, 82(1), 405-432. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01564.x>
- Fairless, M. E., Somers, C. L., Goutman, R. L., Kevern, C. A., Pernice, F. M., & Barnett, D. (2020). Adolescent achievement: Relative contributions of social emotional learning, self-efficacy, and microsystem supports. *Education and Urban Society*, 53(5), 561-584. <https://doi.org/10.1177/0013124520962085>
- Frazier, T., & Doyle Fosco, S. L. (2023). Nurturing positive mental health and wellbeing in educational settings—the PRICES model. *Frontiers in Public Health*, 11, 1287532. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2023.1287532>
- Fredrickson, B. L., & Branigan, C. (2005). Positive emotions broaden the scope of attention and thought-action repertoires. *Cognition and Emotion*, 19(3), 313-332. <https://doi.org/10.1080/02699930441000238>
- Fusar-Poli, P., Correll, C. U., Arango, C., Berk, M., Patel, V., & Ioannidis, J. P. (2021). Preventive psychiatry: a blueprint for improving the mental health of young people. *World Psychiatry*, 20(2), 200-221. <https://doi.org/10.1002/wps.20869>
- Goldberg, J., Sklad, M., Elfrink, T., Schreurs, K., Bohlmeijer, E., & Clarke, A. (2019). Effectiveness of interventions adopting a whole school approach to enhancing social and emotional development: a meta-analysis. *European Journal of Psychology of Education*, 34, 755-782. <https://doi.org/10.1007/s10212-018-0406-9>
- Griffin, B. (2022). *"Fill the Educator Cup": Utilizing Educator Collaboration, Support, and Training to Better Support Students' Social Emotional Learning*. (Dissertation). Northeastern University, Van <https://repository.library.northeastern.edu/files/neu:4f186r42b>
- Hales, G. P. (2017). *The Social Validity of Online Parent Involvement in a School-Based Social and Emotional Learning Program: WhyTry for Parents*. (Dissertation). Brigham Young University, Van <https://scholarsarchive.byu.edu/etd/6703/> (6703)

- Higgins, J., Thomas, J., Chandler, J., Cumpston, M., Li, T., Page, M., & Welch, V. (2019). *Cochrane Handbook for Systematic Reviews of Interventions* (2de ed.). Chichester (UK): John Wiley & Sons.
- Hutchinson, R. A. (2023). *Secondary Teacher Needs to Support Social and Emotional Learning in the Classroom*. (Dissertatie). Walden University, Van <https://www.proquest.com/docview/2808542066>
- Jones, S. M., W., M. M., & Kahn, J. (2019). Social and Emotional Learning: A Principled Science of Human Development in Context. *Educational Psychologist*, 54(3), 129-143. <https://doi.org/10.1080/00461520.2019.1625776>
- Jörg, F. (2024). *Consortia Samen lerend doen wat werkt in de jeugdsector UA 2024*. ZonMw aanvraag.
- Jorm, A. F. (2012). Mental health literacy: Empowering the community to take action for better mental health. *American psychologist*, 67(3), 231-243. <https://doi.org/10.1037/a0025957>
- Kaşıkcı, F., & Öğülmüş, S. (2024). Correction to: Adolescent wellbeing: Relative contributions of social emotional learning and microsystem supports. *Social Psychology of Education*, 27, 1115. <https://doi.org/10.1007/s11218-023-09876-x>
- Kennedy, E. A. (2020). *The perceptions of educators and students towards a program in social emotional learning*. (Dissertatie). Western Connecticut State University, Van <https://westcollections.wcsu.edu/handle/20.500.12945/193>
- Kennedy, K., & Walls, J. (2024). *Social-Emotional Well-Being for High School Students: Guidance for School and System Policy and Practice* (RR-A3377-1). Van https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR-A3377-1.html
- Kmet, L. M., Cook, L. S., & Lee, R. C. (2004). *Standard quality assessment criteria for evaluating primary research papers from a variety of fields* (HTA Initiative # 13). Van <https://era.library.ualberta.ca/items/48b9b989-c221-4df6-9e35-af782082280e/download/a1cfffde-243e-41c3-be98-885f6d4dcb29>
- Kraak, A., & Kleinjan, M. (2021). *Naar gezamenlijke veerkracht en kansen voor iedereen: Een nieuw fundament voor mentaal welbevinden van de jeugd* Van <https://www.nji.nl/uploads/2021-06/Naar-gezamenlijke-veerkracht-en-kansen-voor-iedereen.pdf>
- Kutcher, S., Wei, Y., & Coniglio, C. (2016). Mental health literacy: Past, present, and future. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 61(3), 154-158. <https://doi.org/10.1177/0706743715616609>

- Main, K. (2018). Walking the talk: Enhancing future teachers' capacity to embed social-emotional learning in middle years classrooms. *Education Sciences*, 8(3), 143. <https://doi.org/10.3390/educsci8030143>
- Martinsone, B., & Vilcina, S. (2017). Teachers' perceptions of sustainability of the social emotional learning program in Latvia: A focus group study. *Journal of Teacher Education for Sustainability*, 19(2), 5-20. <https://doi.org/10.1515/jtes-2017-0011>
- Morgan, L., Close, S., Siller, M., Kushner, E., & Brasher, S. (2021). Teachers' experiences: social emotional engagement – knowledge and skills. *Educational Research*, 64(1), 41-59. <https://doi.org/10.1080/00131881.2021.1988865>
- Noyes, M. R. (2020). *Engaging invisible students through SEL: A mixed methods study of student and teacher. Perceptions of the Caring School Community Program*. (Dissertie). Southern Illinois University at Edwardsville, Van <https://www.proquest.com/openview/4d04b215a3a161bb30b2ea3c48b6306d/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750&diss=y>
- Ouzzani, M., Hammady, H., Fedorowicz, Z., & Elmagarmid, A. (2016). Rayyan—a web and mobile app for systematic reviews. *Systematic Reviews*, 5(210). <https://doi.org/10.1186/s13643-016-0384-4>
- Page, M. J., McKenzie, J. E., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T. C., Mulrow, C. D., Shamseer, L., Tetzlaff, J. M., Akl, E. A., & Brennan, S. E. (2021). The PRISMA 2020 statement: an updated guideline for reporting systematic reviews. *bmj*, 372. <https://doi.org/10.1136/bmj.n71>
- Quraishi, S. O. R. (2019). *Teachers' Individual and Collective Sense-Making of a Social and Emotional Learning Program*. (Dissertatie). Florida State University, Van http://purl.flvc.org/fsu/fd/2019_Spring_Quraishi_fsu_0071E_15038 (709811)
- Runions, D. K., & Cross, D. (2022). *Student and Staff Wellbeing and Mental Health*. Van <https://isa.edu.au/wp-content/uploads/2022/06/Student-and-staff-wellbeing-report.pdf>
- Scheepers, P., & Tobi, H. (2021). *Onderzoeksmethoden* (10e ed.): Boom Uitgevers.
- Schonert-Reichl, K. A. (2017). Social and emotional learning and teachers. *The Future of Children*, 27(1), 137-155. 10.1353/foc.2017.0007
- Schwartz, H. L., Bongard, M., Bogan, E. D., Boyle, A. E., Meyers, D. C., & Jagers, R. J. (2022). *Social and emotional learning in schools nationally and in the Collaborating Districts Initiative: Selected Findings from the American Teacher Panel and American School Leader Panel Surveys* (RR-A1822-1). Van https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA1822-1.html

- Seligman, M. E., Ernst, R. M., Gillham, J., Reivich, K., & Linkins, M. (2009). Positive education: Positive psychology and classroom interventions. *Oxford Review of Education*, 35(3), 293-311. <https://doi.org/10.1080/03054980902934563>
- Shi, J., & Cheung, A. C. (2024). Effective Components of Social Emotional Learning Programs: A Meta-Analysis. *Journal of Youth and Adolescence*, 53, 755-771. <https://doi.org/10.1007/s10964-024-01942-7>
- St Leger, L., & Young, I. M. (2009). Creating the document 'Promoting health in schools: from evidence to action'. *Global Health Promotion*, 16(4), 69-71. <https://doi.org/10.1177/1757975909348138>
- Stevens, G., Reijmes, G., de Roos, S., van Dorsselaer, S., & de Looze, M. (2024). *HBSC-trends in welzijn en middelengebruik 2009/10-2021/22: Nederlandse jongeren vergeleken met internationale leeftijdgenoten* (TRI-62-036). Van <https://www.trimbos.nl/wp-content/uploads/2024/06/HBSC-trends-in-welzijn-en-middelengebruik-0910-2122.pdf>
- Todd, C., Smothers, M., & Colson, T. (2022). Implementing SEL in the classroom: A practitioner perspective. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 95(1), 18-25. <https://doi.org/10.1080/00098655.2021.2016566>
- Trimbos-Instituut. (z.d.). Wat is mentale gezondheid? Geraadpleegd op 23 mei 2025 van <https://www.trimbos.nl/kennis/mentale-gezondheid-preventie/expertisecentrum-mentale-gezondheid/definitie-mentale-gezondheid/>
- van Bon-Martens, M., Kleinjan, M., Hipple Walters, B., Shields-Zeeman, L., & van den Brink, C. (2022). *Delphistudie Definitie Mentale Gezondheid* (AF1979). Van <https://www.trimbos.nl/wp-content/uploads/2022/05/AF1979-Factsheet-Delphistudie-Definitie-mentale-gezondheid.pdf>
- van de Sande, M. C., Pars-Van Weeterloo, E., Diekstra, R. F., Gravesteyn, C., Kocken, P. L., Reis, R., & Fekkes, M. (2024). Parents' perspectives on adolescent social emotional learning: an explorative qualitative study amongst parents of students in prevocational secondary education. *Health Education*, 124(1-2), 1-19. <https://doi.org/10.1108/HE-07-2023-0074>
- van den Essenburg, M., Visser-van Balen, H., Deen, C., & de Lange, A. (2024). *Stappenplan: werken aan welbevinden in het PO, VO en GO: Aan de slag in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en gespecialiseerd onderwijs* (PM0658). Van <https://www.trimbos.nl/wp-content/uploads/2024/06/TRIPM0658-Stappenplan-Werken-aan-welbevinden.pdf>

- Weare, K. (2017). Promoting Social and Emotional Wellbeing and Responding to Mental Health Problems in Schools. In S. Bährer-Kohler & F. Carod-Artal (Eds.), *Global Mental Health* (pp. 113-125): Springer, Cham.
- Weare, K., & Nind, M. (2011). Mental health promotion and problem prevention in schools: what does the evidence say? *Health promotion international*, 26(suppl_1), i29-i69. <https://doi.org/10.1093/heapro/dar075>
- Weissberg, R. P., Durlak, J. A., Domitrovich, C. E., & Gullotta, T. P. (2015). Social and emotional learning: Past, present, and future. In J. A. Durlak, C. E. Domitrovich, R. P. Weissberg, & T. P. Gullotta (Eds.), *Handbook of social and emotional learning: Research and practice* (pp. 3-19): The Guilford Press.
- World Health Organization. (2022). Mental health strengthening our response. *Mental Health*. Geraadpleegd op 23 mei 2025 van <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-health-strengthening-our-response>
- Yang, C., Bear, G. G., & May, H. (2018). Multilevel associations between school-wide social–emotional learning approach and student engagement across elementary, middle, and high schools. *School Psychology Review*, 47(1), 45-61. <https://doi.org/10.17105/SPR-2017-0003.V47-1>
- Zwieten, M., & Willems, D. (2004). Waardering Van Kwalitatief Onderzoek. *Huisarts en Wetenschap*, 47, 38-43. <https://doi.org/10.1007/BF03083653>

Bijlage A

Tabel A1

Thematisch Analyse

Studie titel	Auteur	Codering
Adolescent achievement: Relative contributions of social emotional learning, self-efficacy and microsystem support	Fairless et al. (2020)	Docenten - Houdingsaspecten Ouders - Communicatie
Approaching SEL as a whole-school Effort, not an add-on Lessons from two charter networks	Chu and DeArmond (2021)	Docenten - Houdingsaspecten + Opleidingsbehoeften
Beyond social emotional learning: Toward a humanizing and transformative teacher SEL	Busby (2023)	Docenten - Opleidingsbehoeften
Contextual Influences on the Implementation of a Schoolwide Intervention to Promote Students' SEL'	Anyon et al. (2016)	Docenten - Opleidingsbehoeften
Correction to adolescent wellbeing: relative contributions of a social emotional learning	Kaşıkçı and Öğülmüş (2024)	Ouders - Effectief Component
Developing the social and emotional competence of adolescents through Steps-A	Atkiss and Stringer (2023)	Docenten - Houdingsaspecten + Opleidingsbehoeften
Effective components of social emotional learning programs	Shi and Cheung (2024)	Docenten - Opleidingsbehoeften
Engaging invisible students through SEL: A mixed methods study of student and teacher perceptions	(Chu & DeArmond, 2021); Noyes (2020)	Docenten - Opleidingsbehoeften
Fill the educator cup': Utilizing educator collaboration, support, and training to better support students'	Griffin (2022)	Docenten - Opleidingsbehoeften
Implementing SEL in the classroom: a practioner perspective	Todd et al. (2022)	Docenten Houdingsaspecten + Opleidingsbehoeften
Multilevel associations between school-wide social-emotional learning approach.	Yang et al. (2018)	Multi-level analyse

Vervolg op volgende pagina

Nurturing positive mental health and well-being in educational settings the prices-model	Frazier and Doyle Fosco (2023)	Ouders – Communicatie + Werkwijze + Effectief Component
Parents perspective on adolescent emotional learning: an explorative qualitative study	van de Sande et al. (2024)	Ouders - Effectief component + Communicatie + Werkwijze
Secondary teacher needs to support social and emotional learning in the classroom	Hutchinson (2023)	Docenten - Opleidingsbehoeften
Self-regulation challenges and supports in middle level education: health education teacher perspectives	Babinski et al. (2023)	Docenten - Houdingsaspecten + Opleidingsbehoeften
Social and Emotional Learning and Teachers	Schonert-Reichl (2017)	Docenten - Houdingsaspecten + opleidingsbehoeften
Social and Emotional Learning in Schools Nationally and in the Collaborating Districts Initiative	Schwartz et al. (2022)	Docenten + Ouders
Social and emotional well-being for High-School students	K. Kennedy and Walls (2024)	Docenten - Houdingsaspecten + Opleidingsbehoeften
Teachers' experience: Social emotional engagement- knowledge and skills	Morgan et al. (2021)	Docenten - Opleidingsbehoeften
Teachers' individual and collective sense-making of a social and emotional learning program	Quraishi (2019)	Docenten Opleidingsbehoeften
Teachers' Perceptions of Sustainability of the Social Emotional Learning Program in Latvia	Martinsone and Vilcina (2017)	Docenten - Opleidingsbehoeften
The perceptions of educators and students towards a program in social emotional learning	E. A. Kennedy (2020)	Docenten - Houdingsaspecten

Bijlage B**Figuur B1***Codeboom*